

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง บทบาทของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ (ศอ.บต.) ในกิจกรรมการเยือนจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศ เพื่อการ
ปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อด้านศาสนาอิสลาม
ของคนไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้
ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๙ - ๒๕๕๕

จัดทำโดย นายวิฑิต เภาวัฒนาสุข
รหัส ๕๐๑๒

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ ๕ ปี ๒๕๕๖
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล (Individual Study)

เรื่อง บทบาทของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ใน
กิจกรรมการเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศ
เพื่อการปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อด้านศาสนาอิสลามของคนไทยมุสลิม
จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๙ - ๒๕๕๕

จัดทำโดย นายวิฑิต เภาวัฒนาสุข
รหัส ๕๐๑๒

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ ๕ ปี ๒๕๕๖
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ

(เอกอัครราชทูต สุจิตรา หิรัญพฤษ์)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติ พันธ์พรประสิทธิ์)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พลอย สืบวิเศษ)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่มีรากเหง้ามาจากประวัติศาสตร์ ความขัดแย้งตั้งแต่สมัยรัฐปัตตานีและรัฐสยาม และพัฒนาการมาตามลำดับและสะสมเป็นความรุนแรงปะทุขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ จนถึงปัจจุบัน ก่อให้ความสูญเสียชีวิตประชาชน ทหาร ตำรวจและพลเรือนจำนวนมาก และสูญเสียเงินงบประมาณโดยรวมถึงประมาณ ๑๘๐,๐๐๐ กว่าล้านบาทในช่วงเวลาที่ผ่านมามีไม่ถึงทศวรรษถึงปัจจุบัน การระบุถึงรากเหง้าของปัญหาความไม่สงบก็ยังคงมีความไม่ชัดเจนว่าเกิดจากสาเหตุใดไม่ว่าจะเป็นจากความไม่ธรรมในสังคม ความแตกต่างด้านเอกลักษณ์และชาติพันธุ์ ศาสนา หรือปัญหาเศรษฐกิจ แต่สิ่งที่ปรากฏแก่เจ้าหน้าที่ได้แก่ ผู้ก่อความไม่สงบอ้างความเป็นเอกราชของรัฐปัตตานี และมักใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการปลุกกระตมสร้าง ความเชื่อที่ผิดทางศาสนาแก่คนไทยมุสลิมในพื้นที่โดยเฉพาะนักเรียนศาสนาเข้าไปร่วมขบวนการ รวมถึงการเรียกร้องความไม่เป็นธรรมทางศาสนาเข้าสู่เวทีการประชุมโลกมุสลิมระหว่างประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) จึงร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศในการเชิญและต้อนรับผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศที่ได้รับการยอมรับจากคนไทยมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มาพบปะเสวนากับผู้นำศาสนาอิสลามท้องถิ่นเพื่อปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อทางศาสนาอิสลามที่ผิดให้กลับไปสู่ความถูกต้องและส่งเสริมให้เกิดศาสนาอิสลามสายกลางที่รักสันติขึ้นแทน

ในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๕ มีการเยือนและการเข้าประชุมของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศที่สำคัญ ๙ ครั้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ศอ.บต. ได้พยายามขยายผลการเยือนดังกล่าวไปสู่การปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อในศาสนาอิสลามของคนไทยในพื้นที่ไปสู่การพัฒนาศาสนาอิสลามสายกลาง พร้อมไปกับการปฏิรูปกิจการศาสนาในด้านอื่นๆ อาทิ กฎหมายอิสลาม การประกอบพิธีกรรมฮัจญ์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินความพยายามดังกล่าว ข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่าผู้ส่งสารคือ ศอ.บต. ยอมรับถึงศักยภาพของหน่วยงานตนเองที่จำกัดและยังไม่สามารถใช้โอกาสการเยือนของผู้นำศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับในส่วนผู้รับสารคือผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่ได้รับรู้รับทราบถึงเจตนารมณ์ของ ศอ.บต. และแสดงความสนับสนุนในการช่วยเผยแพร่ต่อ ทั้งนี้ ทั้ง ศอ.บต. และผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่ต่างเห็นประโยชน์ของการเดินทางมาเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศที่ก่อให้เกิดบรรยากาศการเสวนาในหมู่คนมุสลิมด้วยกันและกับคนต่างศาสนา ก่อปรกัทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักการศาสนาอิสลามมากขึ้น และทั้งสองฝ่ายต่างสนับสนุนให้ภาครัฐดำเนินการเชิญผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศต่อไปโดยปรับรูปแบบการพบปะเสวนาให้ครอบคลุมกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

กล่าวโดยสรุป รัฐบาลไทยจะต้องให้ความสำคัญต่อยุทธศาสตร์การส่งเสริมและเผยแพร่ศาสนาอิสลามสายกลางในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอันดับแรกและขยายให้ครอบคลุมคนไทยมุสลิมทั่วประเทศในเวลาต่อมา เพื่อพัฒนาโลกทรรศน์ทางศาสนาของคนไทยมุสลิมและให้เกิดความมั่นใจว่าศาสนาอิสลามจะไม่ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนหรือเข้าไปเกี่ยวพันกับปัญหาความรุนแรงใน

จังหวัดชายแดนภาคใต้และเพื่อให้บรรลุนโยบายดังกล่าว เห็นควรมอบหมายให้ ศอ.บต. ทำหน้าที่องค์กรหลักในการสนับสนุนโดยทำหน้าที่ผลักดันการพัฒนาศาสนาอิสลามสายกลางในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยทำงานอย่างใกล้ชิดกับองค์กรและทุกภาคส่วนของผู้ที่เกี่ยวข้องศาสนาอิสลามในพื้นที่พัฒนาการศึกษาอิสลามให้ทัดเทียมสากล ทำงานกับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม และจุฬาราชมนตรี ในการผลักดันนโยบายศาสนาอิสลามสายกลางระดับประเทศ โดยแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาศาสนาของ ศอ.บต. ให้เน้นหนักอำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อผลักดันทุกภาคส่วนให้ดำเนินการให้เป็นไปอย่างเอกภาพและในทิศทางเดียวกันโดยให้การสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรอย่างเต็มที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางศาสนาอิสลามสายกลาง เห็นควรมอบหมายให้ ศอ.บต. ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

(๑) การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในศาสนาเดียวกันและต่างความเชื่อ (Dialogue & Interfaith Dialogue) ทั้งในไทยและระดับสากล

(๒) การส่งเสริมให้ผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศสายกลางที่คนไทยมุสลิมยอมรับมาเยือนประเทศไทยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ด้านศาสนาและเสริมสร้างความเป็นเอกภาพของคนไทยมุสลิมในประเทศ

(๓) การส่งเสริมและให้การยกย่องผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ได้รับการยกย่องในระดับประเทศและระหว่างประเทศ

(๔) การปรับเปลี่ยนองค์กร ศอ.บต. ทั้งบุคลากรและโครงสร้างให้มีความเหมาะสมกับการดำเนินยุทธศาสตร์ข้างต้นรวมถึงส่งเสริมให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กับประชากรและเจ้าหน้าที่ในศาสนาเดียวกัน เพื่อให้พร้อมในภารกิจ (๑) – (๓)

สำหรับเป้าหมายระยะยาว รัฐบาลต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทุกศาสนาในไทยให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกันโดยสันติ ภายใต้บริบทสังคมพหุศาสนา (Pluralist Religious Society) ที่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก โดยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เห็นควรมอบหมายให้ ศอ.บต. ประสานความร่วมมือกับทุกศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาพหุศาสนาในระดับประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้ศึกษาขอขอบคุณผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศ และเอกอัครราชทูต ณ กรุงบราซิเลีย ที่อนุญาติให้ผู้ศึกษาเดินทางมาเข้าร่วมการอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ ๕ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ซึ่งการอบรมตามหลักสูตรดังกล่าวได้เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจที่ลึกและรอบด้านที่เกี่ยวข้องกับการทูตไทยและผลประโยชน์และศักยภาพของไทย กระบวนการทางความคิดทางบริหาร การสร้างเครือข่ายผู้ที่เกี่ยวข้องในการต่างประเทศ และสุนทรียศาสตร์ในการดำรงชีวิตของนักการทูตเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างชีวิตและงานของผู้ศึกษา ผู้ศึกษาหวังว่าจะได้นำสิ่งที่เรียนรู้อะไรมาใน ๑๐ สัปดาห์ไปปรับปรุงคุณภาพของการทำงานในกระทรวงการต่างประเทศและการมีวิถีชีวิตที่เหมาะสมของการดำรงตำแหน่งข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศต่อไป

ผู้ศึกษาขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการทุกท่านที่ร่วมทำให้หลักสูตรการอบรมครั้งนี้เกิดคุณค่าสมตามเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้ และในความเอาใจใส่ดูแลผู้เข้าร่วมศึกษาทุกท่าน

ผู้ศึกษาขอขอบคุณเอกอัครราชทูต สุจิตรา ทิรัญพฤษดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติพนัสพรประสิทธิ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พลอย สืบวิเศษ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำและการเอาใจใส่ต่อการจัดทำรายงานส่วนบุคคลของผู้ศึกษา ทำให้ผู้ศึกษาเกิดความชัดเจนและความเป็นระเบียบในการใช้ความคิดในการศึกษาและทำรายงานมากขึ้น

รายงานการศึกษาวิจัยอาจยังไม่สมบูรณ์ตามที่ผู้ศึกษาตั้งใจ หากเกิดความคลาดเคลื่อนใดล้วนเป็นความรับผิดชอบของผู้ศึกษาแต่เพียงผู้เดียว

วิฑิต เภาวัฒนาสุข

สิงหาคม ๒๕๕๖

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภูมิ	ฅ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ภูมิหลังปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้และภารกิจของ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๖
๑.๓ ขอบเขตการศึกษาและวิธีการดำเนินการการศึกษา	๖
๑.๔ ประโยชน์ของการศึกษา	๖
๑.๕ นิยามศัพท์	๖
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดการพัฒนาความเป็นทันสมัยของศาสนาอิสลาม	๗
๒.๒ การเผยแพร่ศาสนาอิสลามขององค์กร Majlis Ugama Islam Singapura	๘
บทที่ ๓ ผลการศึกษา	๑๐
๓.๑ ข้อมูลผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้	๑๐
๓.๒ การดำเนินงานของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้	๑๒
๓.๓ ข้อคิดเห็นของผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่	๑๘
๓.๔ ข้อเสนอสรุปผลการศึกษา	๒๐
๓.๕ ข้อเปรียบเทียบกับกรอบทฤษฎีและบทเรียนของสภาศาสนาอิสลาม สิงคโปร์	๒๐
บทที่ ๔ บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๒๓
๔.๑ สรุปผลการศึกษา	๒๓
๔.๒ ข้อเสนอแนะ	๒๕
บรรณานุกรม	๒๘
ประวัติผู้เขียน	๒๙

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๑	สถิติประชากรไทยมุสลิมใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓	๑๓
ตารางที่ ๒	การสำรวจการรับทราบการมาเยือนผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้	๑๘
ตารางที่ ๓	การวิเคราะห์เชิง SWOT ความเข้มแข็ง ความอ่อนแอโอกาสและภัยท้าทายของ ศอ.บต.	๒๔
ตารางที่ ๔	การวิเคราะห์เชิงการสื่อสาร	๒๕

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ ๑ รูปแบบการดำเนินงาน

๑๕

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ภูมิหลังปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้และภารกิจของศูนย์อำนวยการบริหาร จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๑.๑ ภูมิหลังปัญหาความขัดแย้ง

ปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่สั่งสมมาเป็นเวลาหลายร้อยปีปรากฏชัดเจนในหลักฐานประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยต่อรัฐทางภาคใต้ในคาบสมุทรมลายูโดยรัฐที่มีบทบาทสำคัญตลอดมา ได้แก่ รัฐสุลต่านปัตตานี รัฐปัตตานีมีความสัมพันธ์ในลักษณะประเทศราชที่จะต้องส่งเครื่องราชบรรณาการแก่ผู้ปกครองไทย และในหลายครั้ง รัฐปัตตานีแสดงการขัดขืนต่อสยามซึ่งนำไปสู่การก่อสงครามระหว่างกัน แม้ว่าในช่วงระยะต่อมา สยามจะสามารถปกครองปัตตานีได้อย่างสันติแต่ไม่ราบรื่นเท่าที่ควร ผู้นำสยามแต่ละยุคต่างตระหนักเสมอมาถึงความแตกต่างของศาสนา ประวัติศาสตร์ และอัตลักษณ์ท้องถิ่นของคนมุสลิมที่เป็นชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ และได้ให้การปฏิบัติต่อชนพื้นเมืองมุสลิมเหล่านี้เป็นกรณีพิเศษในทุกรัฐสมัยของราชวงศ์จักรี

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยใน พ.ศ. ๒๔๗๕ ความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงดำรงอยู่และขยายตัวไปสู่การเกิดขบวนการแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติปัตตานีในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ และยังมีขบวนการแนวร่วมต่อต้านอื่นๆ ตามมา อาทิ แนวร่วมอิสลามปลดปล่อยแห่งชาติปัตตานี แนวร่วมปฏิวัติแห่งชาติมลายูปัตตานี องค์กรปลดปล่อยรัฐปัตตานี BRN Coordinate, BRN Congress เป็นต้น การก่อกบฏหรือการใช้ความรุนแรงโดยผู้นำแนวร่วมต่อต้านเหล่านี้เกิดขึ้นเป็นระยะในทุกรัฐบาล โดยแนวร่วมต่อต้านล้วนมุ่งประสงค์ที่จะแยกตนเองออกเป็นอิสระจากรัฐบาลไทย และมีความพยายามที่จะดึงมาเลเซียเข้ามาช่วยเหลือเป็นระยะๆ ทั้งนี้สาเหตุสำคัญได้แก่ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ศาสนา อัตลักษณ์พื้นถิ่น การใช้ความรุนแรงในการจัดการปัญหาพื้นที่ของรัฐบาลไทย และการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ต่อประชาชน ปัญหาความรุนแรงได้เริ่มบรรเทาลงในสมัยรัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เมื่อเริ่มมีการจัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี ๒๕๒๓ ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมในการจัดการปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเป็นองค์รวม อย่างไรก็ตามในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ยุบเลิกหน่วยงานดังกล่าวไปพร้อมกับ พ.ต.ท. ๔๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๕ เพราะเห็นว่าสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ฟื้นคืนสู่สภาพปกติและไม่มีความจำเป็นที่จะดำรงหน่วยงานทั้งสองอีกต่อไป

ผลของการยุบ ศอ.บต. และ พ.ต.ท. ๔๓ ซึ่งเป็นหน่วยงานผสมพลเรือน ตำรวจ และทหาร ในเวลาต่อมา หลายฝ่ายในสังคมวิเคราะห์ว่า นำจักเป็นต้นเหตุความผิดพลาดทางนโยบายการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ครั้งสำคัญอันนำไปสู่การขยายตัวของปัญหาความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน ในสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เกิดความพยายามและขบวนการชี้้นำความคิดการใช้ความรุนแรงเพื่อการแบ่งแยกดินแดนในบรรดาครูสอนศาสนาอิสลาม

บางกลุ่มในโรงเรียนตาดีกาและปอเนาะต่อเยาวชนมุสลิมไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่อง ทำให้แนวอุดมการณ์การแบ่งแยกดินแดนถูกรื้อฟื้นจนนำไปสู่การเริ่มต้นของการใช้ความรุนแรงจาก วิทยุรุ่นไทยมุสลิมในพื้นที่โดยเชื่อว่ามี การขึ้นนำโดยผู้นำและครูสอนศาสนาอิสลามบางกลุ่ม เหตุการณ์ ใหญ่ได้แก่ การปล้นปืน ณ ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ต.ปีเหล็ง อ.เจาะไอร้อง จ.นราธิวาส เมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๗ และ อีก ๒ เหตุการณ์ที่นำไปสู่การสร้างสัญลักษณ์ทางการต่อสู้แก่ ผู้ก่อความรุนแรงในเวลาต่อมาถึงปัจจุบันได้แก่ เหตุการณ์การยึดมัสยิดกรือเซะ จ.ปัตตานีของผู้ก่อ ความรุนแรงเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๗ จนเกิดการประหารผู้ก่อความรุนแรงเสียชีวิต ๑๐๗ คนและจับกุม ผู้ก่อการได้อีก ๒๙ คน และเหตุการณ์การชุมนุมประท้วงตากใบของชาวไทยมุสลิมเมื่อ วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๗ ที่เจ้าหน้าที่กระทำการไม่รัดกุม รอบคอบส่งผลให้ผู้ชุมนุมที่ถูกจับกุมจำนวน ๘๖ คนจากจำนวน ๑,๒๒๔ คนเสียชีวิต

ความรุนแรง ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ตามคำจำกัดความของรัฐบาลในช่วงแรก หมายถึง จังหวัดยะลา ปัตตานี สตูล นราธิวาส และ ๔ อำเภอในจังหวัดสงขลา) ตั้งแต่ปี ๒๕๔๗ – ๒๕๕๕ ได้ขยายตัวมาโดยตลอดโดยเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในรอบ ๙ ปีถึงจำนวน ๑๔,๐๔๙ เหตุการณ์ ก่อให้เกิดการเสียชีวิต ๓,๓๘๐ รายและบาดเจ็บ ๘,๓๘๘ ราย สูญเสียงบประมาณของชาติ เพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงดังกล่าวจำนวนถึง ๑๘๒,๔๐๒ ล้านบาท

๑.๑.๒ สาเหตุความขัดแย้ง

มีความพยายามของข้าราชการหลายหน่วยงาน นักการเมือง และนักวิชาการ ที่ต่าง พากันวิเคราะห์ถึงปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งของปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาศัย มุมมองต่างๆ ไม่ว่าจะเกิดจากการอาศัยแนวคิดด้านความมั่นคง ด้านอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และ วัฒนธรรม หรือความเป็นธรรมในโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ หรือแนวคิดอิทธิพลความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นปัตตานี แต่จากงานวิจัยของสภาที่ปรึกษา เสริมสร้างสันติสุข จังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า ปรากฏการณ์รุกรานทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ เป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งที่ผู้ก่อความรุนแรงพยายามให้คนไทยมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ให้เข้าใจว่า รัฐบาลเป็นตัวการชักนำวัฒนธรรมชั่วร้ายของอเมริกาและอิสราเอล มาสร้างความ แปรเปลี่ยนให้แก่ศาสนาอิสลามและอัตลักษณ์มลายู การก่อความรุนแรงจึงถือเป็นการต่อสู้เพื่อพิทักษ์ ศาสนาและอัตลักษณ์มลายูให้บริสุทธิ์โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือการปลดปล่อยดินแดนปัตตานีในอดีต ให้เป็นอิสระจากรัฐไทยซึ่งจะทำให้ศาสนาและอัตลักษณ์ของคนไทยมลายูบริสุทธิ์อย่างยั่งยืน ตลอดไป^๑

๑.๑.๓ การจัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)

ต่อมา เมื่อรัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ได้เข้ามาบริหาร ประเทศภายหลังการปฏิวัติรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร รัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ ฯ ได้ออก ประกาศคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๒๐๖ และ ๒๐๗/๒๕๔๙ เรื่องนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการบริหารราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการรื้อฟื้นจัดตั้งศูนย์ อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และกองบัญชาการผสมพลเรือน ตำรวจ ทหาร

^๑ สภาที่ปรึกษาเสริมสร้างสันติสุข, สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดน ภาคใต้, หน้า ๑๕.

(พ.ต.ท.) ขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งเพื่อเป็นศูนย์รวมการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

นโยบายเสริมสร้างสันติสุข ฯ มีสาระที่สำคัญคือ การนำยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ” และปรัชญาพอเพียง และแนวทางสันติวิธีมาเป็นบรรทัดฐานในการจัดการความขัดแย้งและการส่งเสริมความรักความสามัคคีระหว่างประชาชนในพื้นที่ ยึดถือความเป็นธรรม ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม นโยบายเสริมสร้างสันติสุขได้กล่าวถึงการดำเนินการต่างประเทศ คือ การสร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นต่อสังคมทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ของการอยู่ร่วมกันภายในชาติอย่างสันติสุขบนพื้นฐานความหลากหลายในวิถีคิด วิถีชีวิตและวัฒนธรรม และในแนวทางปฏิบัติของนโยบายข้อ ๓.๑๑ ระบุอย่างชัดเจนในการต่างประเทศคือ เสริมสร้างความเข้าใจอันดี และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน และองค์กรสากลต่างๆ ถึงข้อเท็จจริงในสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การขยายผลข้อเท็จจริง ในเรื่องสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคเท่าเทียมของประชาชนทุกเชื้อชาติ เพื่อผนึกความสัมพันธ์ในการสนับสนุนและแก้วิกฤตการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อรองรับการดำเนินนโยบายดังกล่าว และเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าว ศอ.บต. ได้รับมอบหมายให้มีภารกิจที่สำคัญ ได้แก่ กำกับ เร่งรัด การปฏิบัติของพลเรือนตามนโยบายเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะการพัฒนาการศึกษา การสร้างความเป็นธรรม การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและการสร้างความเข้าใจในพื้นที่ โดยประสานการปฏิบัติกับ พตท ในการป้องกันและแก้ไขการก่อความไม่สงบในพื้นที่

๑) รวบรวม กลั่นกรอง บูรณาการ และเสนอแนะการจัดทำแผนงานโครงการและการจัดตั้งงบประมาณของส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐ และจัดทำเป็นแผนการดำเนินงานเสนอต่อ กอ.รมน. เพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณตามขั้นตอนตลอดจนการประสานงาน ติดตาม และประเมินผล ให้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) อำนาจการและประสานการปฏิบัติในการบริหารงานยุติธรรม คุ่มครองสิทธิ และเสรีภาพ การอำนวยความสะดวกโดยการรับเรื่องราวร้องทุกข์ การเยียวยาและการพัฒนากระบวนการยุติธรรม เพื่อขจัดเงื่อนไขความไม่เป็นธรรม รวมทั้งการตรวจสอบและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของเจ้าหน้าที่รัฐ

๓) พัฒนาข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

๔) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่

๕) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติได้ตามความจำเป็น

๖) ปฏิบัติการอื่นใด ตามที่ ผอ.กอ.รมน. ภาค ๔ มอบหมาย^๒

นับตั้งแต่นั้นมา ศอ.บต. ได้รับการยอมรับว่าเป็นหน่วยงานพลเรือนหน่วยเดียวที่มีภารกิจในการกำหนดและดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ และตาม

^๒ ข้อมูลศูนย์อำนาจการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา www.sbpac.go.th.

พระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. ๒๕๕๓ คอ.บต. ได้กลายเป็นองค์กรพิเศษของภาคข้าราชการพลเรือนในพื้นที่ที่กระทำหน้าที่ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในพื้นที่และโดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ ๙ ที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศอย่างชัดเจน ได้แก่ ใช้พลังกลุ่มประเทศโลกมุสลิมในการส่งเสริมการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม กีฬา และการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่ ใช้ศักยภาพของการเป็นผู้รู้ภาษามลายู นำสังคมไทยเข้าสู่กลุ่มประเทศมุสลิมในอาเซียนเพื่อการค้า การลงทุน และกำหนดกลยุทธ์ ๕ ข้อโดยกลยุทธ์หนึ่ง คือ ในมิติทางศาสนา สนับสนุนผู้นำศาสนาในโลกมุสลิมที่เป็นที่ยอมรับในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาให้ความรู้หลักการศาสนาเพื่อการแก้ไขปัญหาของพื้นที่ ซึ่งปฏิเสธการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบโดยเป็นไปในทิศทางกาหนดนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลและกระทรวงการต่างประเทศ

ในการปฏิบัติการในมิติการต่างประเทศของ คอ.บต. คอ.บต. ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากกระทรวงการต่างประเทศที่ได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่กระทรวงฯ ไปปฏิบัติการกิจกรรม คอ.บต. ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๙ จนถึงปัจจุบัน เพื่อให้คำปรึกษา ประสานงานกับกระทรวงการต่างประเทศ รวมถึงการจัดโครงการและกิจกรรมในระดับพื้นที่ให้สอดคล้องกับนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลในอันที่จะไม่พยายามให้ปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขยายวงไปเป็นปัญหาระหว่างประเทศ ทั้งนี้ภารกิจการต่างประเทศของ คอ.บต. ที่สำคัญ อาจจำแนกได้ ดังนี้

๑) การส่งเสริมความเข้าใจอันดีกับประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะมาเลเซีย และอินโดนีเซีย และต่อประเทศที่นับศาสนาอิสลามในภูมิภาคตะวันออกกลาง เป็นสำคัญ อาทิ การจัดคณะผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาในพื้นที่ไปเยือนและศึกษาดูงานในมาเลเซีย อินโดนีเซียหรือสิงคโปร์ ซาอุดีอาระเบีย

๒) การส่งเสริมความเข้าใจอันดีกับองค์การระหว่างประเทศในเรื่องต่างๆ ที่เป็นประเด็นปัญหา ได้แก่ องค์การการประชุมกลุ่มประเทศอิสลาม (Organization of Islamic Cooperation OIC) ในเรื่องการดูแลและให้ความเป็นธรรมแก่คนไทยมุสลิมในไทยในฐานะที่เป็นประชาชนกลุ่มน้อย องค์การสหประชาชาติในเรื่องสิทธิมนุษยชน เด็กกับการติดอาวุธ องค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ (NGOs) เป็นต้น

๓) การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการศาสนาอิสลามสายกลางที่ไม่ใช้ความรุนแรงแก่ผู้นำศาสนาอิสลามท้องถิ่นจากการเชิญผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศที่มีชื่อเสียงมาเยือนไทยและบรรยายในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การจัดสัมมนาด้านศาสนาอิสลามนานาชาติในไทย

๔) การส่งเสริมเรียนรู้ความเป็นพหุสังคม พหุศาสนาในต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ อาทิ ออสเตรเลีย สิงคโปร์

๕) การส่งเสริมการเรียนรู้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในประเทศต่างๆ อาทิ ไอร์แลนด์เหนือ ฟิลิปปินส์

๖) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้แก่ตัวแทนต่างประเทศในไทยที่ไปเยือนพื้นที่ อาทิ การเยือนของคณะเอกอัครราชทูตต่างชาติในไทย การเยือนของคณะสื่อมวลชนตะวันออกกลาง

๗) การส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยมุสลิมโดยเฉพาะการจัดสรรและหาทุนให้ไปศึกษาต่อในต่างประเทศแก่นักเรียนไทยมุสลิม อาทิ ทุนจากองค์กรมุฮัมมาดียาห์ อินโดนีเซีย

ทุนจากรัฐบาลบาห์เรน การร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศจัดส่งนักศึกษามุสลิมไปฝึกงานที่กระทรวง ฯ

๘) การส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาทิ การส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับเขตปกครองพิเศษหนึ่งเซี่ยของจีนกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ การส่งเสริมความร่วมมือ ในกรอบ Indonesia – Malaysia – Thailand Growth Triangle (IMT-GT) การสนับสนุนอุตสาหกรรมฮาลาล

ในการดำเนินการตามภารกิจข้อ ๓ นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๙ – ๒๕๕๕ รัฐบาลไทย โดยกระทรวงการต่างประเทศ ได้เชิญผู้นำศาสนาอิสลามที่สำคัญจากต่างประเทศทั้งเป็นการเชิญมาเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้และเชิญมาร่วมประชุมเรื่องศาสนาในไทย เพื่อจะนำไปสู่ปรับเปลี่ยนความเชื่อทางศาสนาอิสลามแก่คนไทยมุสลิมในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง มีดังนี้

๑) การเยือนของเลขาธิการสันนิบาตมุสลิมโลก ดร. अबดุลลอฮ ฮ บิน มุห ซินอัตตุรกี (H.E. Dr. Abdullah bin Abdul Mohsin Al-Turki) เมื่อวันที่ ๒๔-๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐

๒) การเยือนของ ดร. มุฮัมหมัด ซัยยิด ฏอณฏอวี (Dr. Muhammad Sayid Tantawy) ผู้นำศาสนาสูงสุดของอียิปต์ (Grand Imam of Al Azhar) อียิปต์ เมื่อวันที่ ๒๓-๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐

๓) การเยือนของศาสตราจารย์ อิกเมเลตดิน อีซานโนกลู (Eklemeleddin Ihsanoglu) เลขาธิการองค์การองค์การการประชุมอิสลาม เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน – ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

๔) การเยือนของนายอาหมัด อาซิม มุซาดิ (Ahmad Azim Muzadi) ประธานองค์การนาลาดูน อุลามะ (Nahdlatul Ulama) อินโดนีเซีย เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

๕) การเยือนของ ศจ. ดร. เอ็ม ดิน ซัมซุดดิน (Prof. Dr. M Din Syamsuddin) ประธานองค์กรมุฮัมมาดียาห์ (Mudhammadiya) และรองประธานสภาอุลามะของอินโดนีเซีย พ.ศ. ๒๕๕๐ และ ๒๕๕๑

๖) การเยือนของ ดร. อาลี โกมาร์ โมฮัมหมัด अबเดล วาฮับ (Shiek Professor Dr. Ali Gomaa Mohammed Abdel Wahab) ผู้ตัดสินใจในการตีความคำสอนของศาสนาอิสลามในอียิปต์ (Mufti) ของอียิปต์ เมื่อวันที่ ๑๗-๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

๗) การเชิญผู้นำศาสนาอิสลาม ๑๐ ประเทศอาเซียนมาเข้าร่วมประชุม Southeast Asian Amirul Hajj ในไทย เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

๘) การเชิญผู้นำศาสนาอิสลามมาร่วมการสัมมนานานาชาติเรื่อง ศาสนากับกระบวนการสร้างสันติภาพในอาเซียน เมื่อวันที่ ๑๗ – ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕

จุดประสงค์ของการเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามที่สำคัญทั้ง ๘ ครั้ง มีจุดประสงค์ที่สำคัญสองประการ คือการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ขยายวงเป็นปัญหาระหว่างประเทศและการเผยแพร่ความเชื่อศาสนาอิสลามสายกลางที่จะไม่ใช้ความรุนแรงต่อปัญหาความขัดแย้งเพื่อขจัดความเข้าใจผิดในหลักการศาสนาอิสลามพร้อมไปกับพัฒนาระดับโลกทรรศน์ของคนไทยมุสลิมโดยเฉพาะต่อคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และรวมไปถึงการก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีภายในคนในศาสนาเดียวกันและระหว่างคนต่างศาสนาผ่านกระบวนการ

เสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Interfaith Dialogue)

การดำเนินการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องได้แก่ ศอ.บต. ร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ โดยยังไม่เห็นบทบาทกระทรวงวัฒนธรรมซึ่งมีการกิจดูแลโดยตรงในงานศาสนาหรือจุฬาราชมนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องในกิจกรรมดังกล่าวในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๒ วัตถุประสงค์การศึกษา

รายงานฉบับนี้จะศึกษา ดังนี้

๑.๒.๑ บทบาทของ ศอ.บต. ในการขยายผลการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในแนวทางศาสนาอิสลามสายกลางที่ไม่ใช้ความรุนแรงไปยังผู้นำศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยการเชิญผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศที่มีชื่อเสียงมาเยือนและบรรยายในจังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๒.๒ เพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินการขยายผลการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักการศาสนาอิสลามสายกลางของ ศอ.บต.

๑.๒.๓ เสนอข้อเสนอแนะที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินการของ ศอ.บต. ต่อไป

๑.๓ ขอบเขตการศึกษาและวิธีการดำเนินการศึกษา

ขอบเขตการศึกษา ศึกษาเฉพาะการเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศที่สำคัญในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๙ – ๒๕๕๕ และการดำเนินการของ ศอ.บต. ในการนำผลการเยือนไปสู่การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในศาสนาอิสลามสายกลางที่ไม่ใช้ความรุนแรงแก่คนไทยมุสลิมในพื้นที่ เพื่อให้ทราบถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินการดังกล่าวอันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วิธีดำเนินการศึกษา ใช้การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิของการดำเนินงานของ ศอ.บต. และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการส่งแบบสอบถามความคิดเห็นไปยังผู้นำศาสนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๔ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

การศึกษาเรื่องนี้จะประโยชน์ต่อกระทรวงการต่างประเทศในฐานะหน่วยงานที่เชิญผู้นำศาสนาอิสลามสายกลางมาเยือนไทยถึงความเหมาะสมของการดำเนินนโยบายดังกล่าวในอนาคต และต่อ ศอ.บต. ในฐานะหน่วยงานท้องถิ่นที่จะขยายผลให้การเยือนเกิดประโยชน์ต่อการลดความขัดแย้งในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หรืออาจนำไปสู่การขยายผลไปสู่การสร้างความทันสมัยของศาสนาอิสลามในประเทศ

๑.๕ นิยามศัพท์

๑.๕.๑ จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง จังหวัดและพื้นที่ตามคำนิยามของ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส

๑.๕.๒ ผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่ หมายถึง ประธานและกรรมการของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส

บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนได้ใช้แนวคิดการพัฒนาความเป็นทันสมัยของศาสนาอิสลามมาใช้เป็นแนวทางในการวัดความสำเร็จของการปรับเปลี่ยนความเชื่อไปสู่ศาสนาอิสลามสายกลางของคนไทยมุสลิมในพื้นที่ของหน่วยงานไทย และเปรียบเทียบข้อเท็จจริงการดำเนินงาน ศอ.บต. กับการดำเนินงานกับองค์กรศาสนาอิสลามของสิงคโปร์ในแนวทางที่ใช้เดียวกัน

๒.๑ แนวคิดการพัฒนาความเป็นทันสมัยของศาสนาอิสลาม

แนวคิดการพัฒนาความเป็นทันสมัยของอิสลามกับการเกิดความเป็นระเบียบโลกแบบหลายขั้ว The Modernization of Islam and the Creation of a Multipolar World Order ๑ ของ Susmit Kumar ให้ความเห็นว่า ในกระแสอิสลามิกวิวัฒน์ (Islamization) ที่เกิดขึ้นในหลายประเทศและภูมิภาคในปัจจุบัน อิสลามได้ถูกมองว่าเป็นศาสนาของความรุนแรงที่เผยแพร่ขยายเชื้อการก่อการร้ายข้ามชาติไปยังประเทศต่างๆ ประชากรมุสลิมของทุกประเทศที่ไม่ใช่อิสลามถูกมองด้วยความหวาดระแวงและกลัวว่า จะก่อเหตุการณ์ร้ายต่อประเทศและสังคมของพวกเขาแต่หากพิจารณาอีกมุมหนึ่งจะพบว่า กระแสความรุนแรงที่เกิดขึ้นในโลกมุสลิมและต่อโลกที่ไม่ใช่มุสลิมว่า ไม่ใช่เป็นความขัดแย้งระหว่างอารยธรรมแต่แท้จริงเป็นการเปลี่ยนผ่านของศาสนา (Transformation of Islam) ไปสู่ความทันสมัย เป็นรัฐทางโลก (Secular State) และประชาธิปไตย ดังเช่น สังคมมุสลิมในประเทศตุรกี กระบวนการพัฒนาความเป็นทันสมัยของอิสลามมีความเชื่อว่า เป็นสิ่งที่ต้องผ่านกระบวนการยากลำบากดังเช่นที่โลกกำลังเผชิญกระแสความรุนแรงของพวกมุสลิมหัวรุนแรง(Fundamentalist) หรือการลุกฮือของประชาชนมุสลิมในภูมิภาคตะวันออกกลางในปรากฏการณ์ Arab Spring

สำหรับ John L. Esposito หัวหน้าศูนย์สร้างความเข้าใจระหว่างคริสเตียน และมุสลิม มหาวิทยาลัย Georgetown ผู้เขียนบทความ The Future of Islam and US- Muslim Relations^๒ ที่ได้เรียกร้องให้กลุ่มอิสลามสายกลางเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างโลกมุสลิมกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น เพราะมีเช่นนั้น จะเกิดการต่อสู้อันตรายระหว่างอารยธรรมของชาวตะวันตกที่กลัวอิสลาม และพวกมุสลิมหัวรุนแรง ทั้งนี้ ปัจจุบัน มี ๕๗ ประเทศในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกกลาง และแอฟริกาที่มีประชากรมุสลิมเป็นคนส่วนใหญ่ถึง ๑.๗ พันล้านคน และในขณะเดียวกัน ในประเทศตะวันตกและสหรัฐอเมริกาที่มีการขยายตัวของประชากรมุสลิมขนาดใหญ่ทำให้ยากที่จะแบ่งแยกชัดเจนระหว่างโลกตะวันตกและโลกมุสลิม ดร. Esposito เชื่อว่า ศาสนาอิสลามมีการปฏิรูปอยู่

^๑ Susmit Kumar, *The Modernization of Islam and the Creation of a Multipolar World Order*, Booksurge, Charleston, Sc, 2008.

^๒ John L. Esposito, "The Future of Islam and US – Muslim Relations", *Political Science Quarterly*, Fall 2011, pp. 365-401.

ตลอดเวลาอย่างไม่หยุดนิ่งดังที่ Esposito ได้ยกตัวอย่างชาวมุสลิมหลายคน que ดำเนินการปฏิรูปศาสนาอิสลามให้เข้ากับสังคมตะวันตกและเห็นว่า ชาวมุสลิมในประเทศตะวันตกได้เป็นแหล่งการพัฒนาและการเผยแพร่ตัวแบบการปฏิรูปจากการตีความพระคัมภีร์อัลกุรอานและวิถีดั้งเดิมของอิสลามไปสู่การใช้เครื่องมือเผยแพร่ใหม่ การนำเสนอความเสมอภาคทางเพศ สิทธิมนุษยชน และความเป็นพหุศาสนา Esposito เห็นว่า แท้จริงแล้ว โลกตะวันตกกลับจะต้องเปลี่ยนแปลงตนเองให้เข้าได้กับโลกมุสลิม ไม่ใช่โลกมุสลิมที่จะปรับเปลี่ยนเพราะในขณะนี้ก็มีคนมุสลิมได้ปฏิรูปศาสนาอิสลามอยู่แล้วทุกแห่งหน

นอกจากนี้แล้ว รายงานการศึกษาของนักวิชาการตะวันตกหลายคนมักเปรียบเทียบการพัฒนาความทันสมัยของศาสนาอิสลามกับระดับความเข้มข้นของความเป็นอิสลามสายกลางที่ไม่เน้นความรุนแรง ความเป็นประชาธิปไตย ระดับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมุสลิม การพัฒนาการศึกษา เป็นสำคัญ และมองหนทางการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาผ่านการเสวนา (Dialogue) ทั้งต่อกันและต่างศาสนา (Interfaith) หรือ ความอดกลั้น (Tolerance)

การนำแนวคิดเรื่องการพัฒนาความเป็นทันสมัยของอิสลามมาใช้ในการศึกษา เพื่อเป็นกรอบพิจารณาแนวทางการดำเนินงานของ คอ.บต. ว่าได้มุ่งเป้าประสงค์ใดเป็นสำคัญ ยุทธศาสตร์การดำเนินการต่างประเทศในเรื่องดังกล่าวของ คอ.บต. ประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลว การดำเนินยุทธศาสตร์เพียงกระทำเพื่อเพียงลดเหตุความรุนแรงในพื้นที่หรือมุ่งไปสู่การเปลี่ยนผ่านสังคมอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนที่เน้นความรุนแรงไปสู่สังคมอิสลามที่ทันสมัย สันติและสามารถดำรงอยู่สังคพุทธของประเทศไทยซึ่งเป็นรัฐทางโลก (secular state) ได้ในที่สุด

๒.๒ การดำเนินงานของสภาศาสนาอิสลามสิงคโปร์ Majlis Ugama Islam Singapura (MUIS)

องค์กร MUIS^๓ หรือเป็นที่รู้จักกันในนามสภาศาสนาอิสลามของสิงคโปร์ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. ๑๙๖๘ เพื่อให้คำแนะนำต่อประธานาธิบดีในเรื่องผลประโยชน์ของคนมุสลิมสิงคโปร์ซึ่งมีประมาณ ๔ แสนกว่าคน หรือร้อยละ ๑๔.๙ ของประชากรสิงคโปร์ ๓.๒๖ ล้านคน ส่งเสริมกิจกรรมด้านศาสนา สังคม การศึกษา เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมให้เป็นไปตามหลักการและวิถีปฏิบัติของศาสนาอิสลามที่กำหนดไว้ในพระคัมภีร์อัลกุรอานและหลักการของสุหนี่ โดยตั้งวิสัยทัศน์ให้เป็นชุมชนคนสิงคโปร์มุสลิมเป็นชุมชนแห่งความเป็นเลิศทั้งต่อศาสนาและสังคมภายใต้สังคมพหุศาสนา รัฐและชุมชนระหว่างประเทศ ที่ผ่านมา MUIS ได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จในการสร้างความทันสมัยของศาสนาอิสลาม การสร้างความเป็นปึกแผ่นและสมานฉันท์ของชุมชนคนมุสลิมสิงคโปร์ และความสามารถที่จะอยู่ร่วมกับคนสิงคโปร์ต่างศาสนาที่เป็นชนส่วนใหญ่อย่างสันติ

เป้าประสงค์หลักของ MUIS ได้แก่การเสริมสร้างอัตลักษณ์ของคนสิงคโปร์มุสลิม ดังนี้

- ๑) ยึดมั่นในหลักการศาสนาอิสลามและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป
- ๒) มีความเข้มแข็งในคุณธรรมและจิตใจในการยืนหยัดท้าทายต่อสังคมทันสมัย
- ๓) มีความก้าวหน้าที่จะปฏิบัติศาสนธรรมที่ไกลไปกว่าพิธีกรรมเพื่อให้เป็นไปตามกระแสแห่งยุคสมัย

^๓ ข้อมูลสภาศาสนาอิสลามสิงคโปร์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา www.muis.gov.sg.

- ๔) ชื่นชมอารยธรรมอิสลามและประวัติศาสตร์และมีความเข้าใจอย่างดีต่อปัญหาร่วมสมัย
- ๕) ชื่นชมอารยธรรมอื่น และมีความมั่นใจที่จะปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้จากชุมชนอื่น
- ๖) เชื่อมั่นว่าคนมุสลิมที่ดีก็เป็นประชากรที่ดี
- ๗) ปรับตัวได้เป็นอย่างดีเพื่อเป็นสมาชิกผู้ให้ในสังคมพหุศาสนาและต่อรัฐทางโลก
- ๘) ให้ความชื่นชมและส่งเสริมหลักการและคุณค่าสากลทั้งปวง
- ๙) มีส่วนร่วมและอยู่ในพหุสังคมโดยไม่ขัดแย้งกับหลักการอิสลาม
- ๑๐) เป็นตัวแบบและแรงบันดาลใจแก่ทุกคน

ในการบรรลุผลเป้าประสงค์ดังกล่าว กิจกรรมหนึ่งที่ MUIS ได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่เรียกว่า Distinguished Visitor Programme โดยการเชิญผู้นำศาสนาอิสลามต่างชาติที่เป็นที่ยอมรับระหว่างประเทศ นักคิดต่อพัฒนาการหรือปัญหาระหว่างประเทศใหม่ๆ ในด้านศาสนาอิสลาม อาทิ Grand Mufti ประเทศอิสลามต่างๆ มาบรรยายหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ผู้นำทางความเชื่อมุสลิมสิงคโปร์ (Muslim Faith Leader) ผ่านศูนย์กลางสมานฉันท์ (Harmony Center)

การบรรยายแลกเปลี่ยนดังกล่าวกระทำโดยการบรรยายและเสวนา (Dialogue) เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและลึกซึ้งในหลักการศาสนา ไม่เกิดความเชื่อที่ผิด มุ่งไปสู่การเดินสายกลางของศาสนาอิสลาม (Moderate Muslim) และนำไปสู่การประสานความคิดดังกล่าวเข้าไปในบรรจุหรือแทรกในหลักสูตรการศึกษาอิสลามของผู้นำศาสนาในสิงคโปร์

นอกเหนือจากนั้น MUIS ยังส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ศาสนาที่ต่างกันว่าการศึกษาเสวนาระหว่างผู้ต่างความเชื่อ (Interfaith Dialogue) ไปพร้อมกัน โดยเชิญผู้นำศาสนาอื่น หรือปราชญ์ต่างศาสนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งแก่ศาสนิกของศาสนานั้น ๆ และกับผู้นำความเชื่ออิสลาม

การหิบบกบทบาทของ MUIS มาศึกษา ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อเปรียบเทียบโครงสร้างประชากรมุสลิมไทยและสิงคโปร์จะเห็นว่า คล้ายคลึงกัน และภัยที่เผชิญในสังคมไทย คือ คนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภายใต้ต่อปัญหาการแบ่งแยกดินแดน และ คนมุสลิมสิงคโปร์ต่อความเป็นเชื้อสายมลายูต่อความมั่นคงของรัฐสิงคโปร์

บทที่ ๓ ผลการศึกษา

นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๙ – ๒๕๕๕ กระทรวงการต่างประเทศ และ ศอ.บต. ได้ร่วมมือกันอย่างเต็มที่ในการใช้มาตรการต่างประเทศเพื่อการสร้างสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แนวทางหนึ่งของการดำเนินงาน คือการเชิญผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศที่สำคัญหลายคนมาเยือนไทยและจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งในรูปการเชิญเป็นแขกของรัฐบาลหรือกระทรวงการต่างประเทศ หรือเชิญเข้าประชุมสัมมนาทางศาสนาอิสลามหรือต่างศาสนา (Interfaith Dialogue) ที่จัดขึ้นในประเทศไทย และเชิญผู้นำศาสนาอิสลามหรือต่างศาสนาในพื้นที่เข้าร่วมประชุม พบปะ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางศาสนา

๓.๑ ข้อมูลผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้

๑) การเยือนของเลขาธิการสันนิบาตมุสลิมโลก ดร. अबดุลลอฮ ฮ บิน มุห ซินอัตตุรกี (H.E. Dr. Abdullah bin Abdul Mohsin Al-Turki) เมื่อวันที่ ๒๔-๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐

๒) การเยือนของ ดร. มุฮัมหมัด ซัยยิด ฏอญญอวี (Dr. Muhammad Sayid Tantawy) ผู้นำศาสนาสูงสุดของอียิปต์ (Grand Imam of Al Azhar) อียิปต์ เมื่อวันที่ ๒๓-๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐

๓) การเยือนของศาสตราจารย์ อิกเมเลดดิน อีซานโนกลู (Professor Ekmeleddin Ihsanoglu) เลขาธิการองค์การองค์การการประชุมอิสลาม เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน – ๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

๔) การเยือนของนายอาหมัด ฮาซิม มุซาดี (Ahmad Hazim Muzadi) ประธานองค์กร Nahdlatul Ulama อินโดนีเซีย เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๕๐

๕) การเยือนของ ศจ. ดร. เอ็ม ดิน ซัมซุดดิน (Prof. Dr. M Din Syamsuddin) ประธานองค์กรมุฮัมมาดิยาห์ (Mudhammadiyah) และรองประธานสภาอุลามาของอินโดนีเซีย ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ และ ๒๕๕๑

๖) การเยือนของ ดร. อาลี โกมาร์ โมฮัมหมัด अबเดล วาฮับ (Shiek Professor Dr Ali Gomaa Mohammed Abdel Wahab) ผู้ตัดสินใจในการตีความคำสอนของศาสนาอิสลาม (Fatwa) ในอียิปต์ (Mufti) ของอียิปต์ เมื่อวันที่ ๑๗-๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

๗) การเชิญผู้นำศาสนาอิสลาม ๑๐ ประเทศอาเซียนมาเข้าร่วมประชุม Southeast Asian Amirul Hajj ในไทย เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

๘) การเชิญผู้นำศาสนาอิสลามมาร่วมการสัมมนานานาชาติเรื่อง ศาสนากับกระบวนการสร้างสันติภาพในอาเซียน เมื่อวันที่ ๑๗ – ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕

ผู้นำศาสนาเหล่านี้ยกเว้น ๘) ล้วนเป็นบุคคลที่กระทรวงการต่างประเทศพิจารณาเชิญมาเป็นแขกรัฐบาล โดยมีจุดประสงค์หลักคือ

๑) ตระหนักถึงความสำคัญของบุคคลเหล่านี้ในเวทีระหว่างประเทศที่จะช่วยชี้แจงให้ประชาคมโลกโดยเฉพาะประชาคมมุสลิมในประเทศตะวันออกกลางและในองค์การการประชุมกลุ่มประเทศโลกมุสลิมให้ตระหนักและเข้าใจถึงปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าไม่ใช่เป็นปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาตั้งเช่นผู้ก่อความรุนแรงมักเหยียดมากกล่าวอ้างว่าเป็นประเด็นความขัดแย้งในช่วงดังกล่าวเพื่อสร้างกระแสความขัดแย้งในประเทศให้ขยายวงเป็นปัญหาระหว่างประเทศ

๒) มุ่งหวังให้ผู้นำศาสนาอิสลามเหล่านี้ถ่ายทอดและส่งเสริมหลักการศาสนาอิสลามสายกลางที่ไม่ใช่ความรุนแรง (Moderate Islam) แก่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่กำลังสับสนหรือหลงผิดต่อความถูกต้องของการนำหลักการการสร้างควมบริสุทธิ์ทางศาสนาอิสลาม (Purification of Islam) มาบิดเบือนเป็นข้ออ้างความชอบธรรมในการต่อสู้กับรัฐบาลไทย หรือทำร้ายผู้ต่างศาสนาหรือประชาชนที่บริสุทธิ์ทั่วไปว่า เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องทางศาสนา และยืนยันหลักปฏิบัติที่เป็นธรรมแก่บุคคลทุกศาสนาในไทยของรัฐบาลไทย

ทั้งนี้ผู้นำศาสนาอิสลามจากต่างประเทศเหล่านี้ ได้แสดงออกถึงการสนับสนุนรัฐบาลไทย อาทิ Grand Imam ของอียิปต์ได้กล่าวต่อ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย เมื่อพบกัน ณ วันที่ ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๐ ว่า “เราเคารพและให้เกียรติประเทศไทยเนื่องจากประเทศไทยมิได้แบ่งแยกระหว่างศาสนาและปฏิบัติต่อทุกศาสนิกอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ผู้ประพฤติดี ควรได้รับผลตอบแทนที่ดี และนี่คือจิตใจอันสง่างามของประเทศไทยที่เรารู้จัก จึงทำให้เราทั้งหลายต่างให้เกียรติประเทศไทย เพราะเป็นอารยประเทศ ประเทศที่มีแต่สร้างและไม่เคยทำลาย ประเทศที่มีแต่สิ่งสร้างสรรค์และไม่เคยสร้างความหายนะ มีแต่ความดีและไม่มีความเลวร้าย ดังนี้ ขอแสดงความยินดีอย่างสุดซึ้งต่อประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นพระมหากษัตริย์ รัฐบาล ประชาชน และขออวยพรจากอัลเลาะห์เพื่อทรงประทานให้ประเทศไทยประสบแต่ความเจริญรุ่งเรือง ความสงบสุขและความร่มเย็น” หรือถ้อยแถลงของ ดร. ดิน ชัมซุดดีนที่กล่าวต่อนายกรัฐมนตรีไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๐ ว่า “องค์กรมุฮัมมาดียาห์เป็นองค์กรที่เก่าแก่และเป็นส่วนหนึ่งของประชาสังคมอิสลาม เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในระดับประชาชนต่อประชาชน และเป็นมิติสำคัญในความสัมพันธ์ นอกจากนี้ ยังเป็นการส่งเสริมมุสลิมสายกลางให้มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการพูดคุยและประนีประนอม ถือว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการนำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปสู่สันติภาพ ความก้าวหน้าและความทันสมัยอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของภูมิภาค”

กล่าวโดยสรุป ลักษณะสำคัญของผู้นำศาสนาอิสลามที่ได้รับเชิญจากรัฐบาลไทย ประมวลได้ดังนี้

๑) เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเวทีประชาคมอิสลามระหว่างประเทศและเป็นปราชญ์หรือผู้ชำนาญทางศาสนาอิสลามของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และของโลก

๒) ผู้นำศาสนาหลายคนเป็นบุคคลที่ผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความเคารพนับถือ อาทิ ผู้นำศาสนาอียิปต์ โดยเฉพาะ Grand Imam of Al Azhar นับเป็นบุคคลที่นักเรียนไทยมุสลิมที่ไปเรียนที่อียิปต์ให้ความเคารพอย่างสูง หรือ ของ ดร. อาลี โกมาร์ โมฮัมเหม็ด อับเดล วาฮับ ซึ่งเป็นผู้ชี้ขาดทางศาสนาอิสลามของอียิปต์

๓) ผู้นำศาสนาทั้งหมดล้วนเป็นผู้ที่สนับสนุนแนวทางอิสลามสายกลางที่ไม่นิยมความรุนแรงและสนับสนุนให้ทุกฝ่ายความขัดแย้งในไทยใช้วิถีสันติในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น ผ่านการปาฐกถา การให้ Fatwa ที่ถูกต้องต่อปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดย ดร. อาลี โกมาร์ โมฮัมหมัด อับเดล วาฮับ ซึ่งได้รับการยกย่องเป็น ผู้นำแห่งแนวทางอิสลามสายกลาง และถือเป็น มุฟตีของประชาชน (People's Mufti) อีกทั้งเป็นที่คัดค้านการบิดเบือนแนวคิดญิฮาด (Jihad) ของกลุ่มหัวรุนแรงและกลุ่มก่อการร้ายเพื่อสร้างความชอบธรรมในการทำร้ายคนนอกศาสนา

๔) ผู้นำศาสนาเหล่านี้ล้วนเป็นมิตรของประเทศไทยที่พร้อมจะให้การช่วยเหลือพัฒนาและเปิดโลกทรรศน์แก่คนไทยมุสลิมโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน อาทิ ภายหลังจากเยือนไทยของ ดร. ดิน ชัมซุดดีน ประธานองค์กรมุฮัมมาดียาห์ ดร. ดิน ฯ ได้มอบทุนการศึกษาถึง ๒๕๐ ทุนในทุกสาขาวิชาแก่เยาวชนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

ความพยายามของหน่วยงานไทยในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๙ – ๒๕๕๕ ในการจะเชิญผู้นำศาสนาอิสลามที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลสายกลาง ถูกมองว่า ประสบความสำเร็จในการทำให้ผู้นำโลกมุสลิมเข้าใจอันดีต่อปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าไม่ใช่ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาอย่างที่ถูกลกล่าวอ้างจากผู้ก่อความรุนแรง จึงได้เกิดความพยายามอย่างต่อเนื่องทั้งโดยกระทรวงการต่างประเทศและ ศอ.บต. ที่จะเชิญผู้นำศาสนาที่เป็นยอมรับในระดับสากลและเพื่อนบ้านไทยอีกหลายคนมาเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาทิ ดาโต๊ะนิค อาซีส (Datuk Nik Azia Nik Mat) มุขมนตรีรัฐกลันตัน ผู้นำพรรคการเมืองฝ่ายศาสนา Pas ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำศาสนาอิสลามที่คนไทยมุสลิมในสามจังหวัดภาคใต้ให้การยอมรับนับถือ หรือยูซุฟ อับดุลลอฮ์ อัลเกาะเรวะฎอวี (Yusuf Abdulla al- Qaradawi) ปราชญ์ศาสนาอิสลามของประเทศกาตาร์ แต่ไม่ประสบความสำเร็จเพราะอาจเป็นไปได้ว่า ผู้นำศาสนาเหล่านี้ อาจเกรงว่าจะตกเป็นเครื่องมือของรัฐบาลไทยในกระแสความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้

๓.๒ การดำเนินงานของ ศอ.บต.

โดยที่ ศอ.บต. เป็นหน่วยงานที่รัฐบาลไทยมุ่งประสงค์จะให้ป็นหน่วยงานด้านยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลักดันการดำเนินงานของทุกหน่วยงานในพื้นที่ให้ขับเคลื่อนนโยบายและแผนการดำเนินการให้เป็นไปอย่างมีเอกภาพและทิศทางเดียวกัน ในการดำเนินงานจึงมุ่งที่จะขยายผลจากการดำเนินงานของทุกกระทรวง ฯ ที่ดำเนินการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนใต้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น ซึ่ง นโยบายของกระทรวงการต่างประเทศในการเชิญผู้นำศาสนาอิสลามต่างชาติสายกลางมาเยือนไทยสอดคล้องกับแนวยุทธศาสตร์ของ ศอ.บต. เพื่อให้เกิดแนวคิดศาสนาอิสลามสายกลางและลบล้างความเชื่อที่ผิดของชาวไทยมุสลิมบางส่วนที่ชี้้นำความรุนแรงมาใช้ในพื้นที่ และจากการที่ผู้เขียนดำรงตำแหน่ง รักษาการ ผอ.กองการต่างประเทศ ประจำ ศอ.บต. ในช่วงปี ๒๕๕๐ – ๒๕๕๒ พบว่าการดำเนินงานจักรกระทำโดยการระดมกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เป็นอันดับแรก ดังนี้

๓.๒.๑ ข้อมูลของประชาชนชาวไทยมุสลิมใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้

ข้อมูลพื้นฐานของประชากรไทยมุสลิมใน ๓ จังหวัดภาคใต้ พบว่า มีประชากรมุสลิมพำนักอาศัยอยู่จำนวน ๑,๒๙๔,๘๒๑ คนจากจำเป็นประชากรไทยทั้งหมด ๑,๖๓๗,๙๓๖ คน

หรือคิดเป็นร้อยละ ๗๙.๐๕ ของคนไทยในพื้นที่ ทั้งนี้ โดยมีกลุ่มเป้าหมายของการดำเนินการของ ศอ.บต. เพื่อการดำเนินกิจกรรมเผยแพร่หลักการศาสนาอิสลามสายกลางจากผู้นำศาสนาต่างชาติไปยังกลุ่มผู้นำศาสนาในพื้นที่ ดังนี้

๑) ประธานและกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส จำนวน ๙๐ คน

๒) อิหม่ามประจำมัสยิด จำนวน ๒,๔๒๙ คน

๓) คอเต็บประจำมัสยิด จำนวน ๒,๔๒๙ คน

๔) บิหลั่นประจำมัสยิด จำนวน ๒,๔๒๙ คน

๕) กรรมการประจำมัสยิด จำนวน ๒,๔๒๙ คน

๖) ครูในสถาบันการศึกษาปอเนาะ จำนวน ๗,๕๔๒ คน

๗) นักเรียนในสถาบันการศึกษาปอเนาะ จำนวน ๓๙,๔๙๗ คน

๘) ครูในศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) จำนวน ๑๐,๔๒๖ คน

๙) นักเรียนในตาดีกา จำนวน ๒๑๗,๓๓๕ คน

๑๐) ครูในโรงเรียนสอนศาสนาควบคู่วิชาสามัญ จำนวน ๑๐,๘๓๑ คน

๑๑) นักเรียนในโรงเรียนสอนศาสนาควบคู่วิชาสามัญ จำนวน ๑๓๔,๒๖๔ คน

ทั้งนี้ ผู้นำมุสลิมเหล่านี้เกือบทั้งหมดเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลามนิกายสุหนี่ มีเพียงจำนวนน้อยที่นับถือนิกายชีอะห์

ตารางที่ ๑ สถิติประชากรไทยมุสลิมใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓

ประชากร	จำนวนประชากรทั้งหมด	ประชากรมุสลิม	คิดเป็นร้อยละ
ยะลา	๓๕๘,๐๑๑	๒๗๙,๗๐๕	๗๘.๑๓
ปัตตานี	๖๐๘,๒๗๖	๔๘๕,๗๑๘	๗๙.๘๓
นราธิวาส	๖๗๑,๖๔๙	๕๒๙,๓๙๘	๗๘.๘๒
รวม	๑,๖๓๗,๙๓๖	๑,๒๙๔,๘๒๑	๗๙.๐๕

* ข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติ

๓.๒.๒ เป้าหมายการดำเนินงาน

ในการดำเนินการ ศอ.บต. วิเคราะห์สถานการณ์และปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ในช่วงเวลา ๖ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๐) ว่า เหตุการณ์ความรุนแรงส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารจับกุมผู้ก่อความรุนแรงทั้งหมดเป็นวัยรุ่นชายมุสลิมโดยได้รับการสั่งสอนทางศาสนาในโรงเรียนสอนศาสนาไปในทางที่ผิดโดยผู้นำก่อเหตุการณ์มักจะเป็นครูสอนศาสนาของโรงเรียนปอเนาะและโรงเรียนตาดีกา และมีความเป็นไปได้สูงของความเกี่ยวพันที่ผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่ระดับอื่น ๆ อาจมีส่วนให้การสนับสนุนในลักษณะชี้้นำคำสั่งสอนทางศาสนาบิดเบือนไปจากหลักการศาสนาที่ถูกต้องโดยเฉพาะให้แนวคิดการใช้ความรุนแรงกลายเป็นเรื่องชอบธรรมในการดำเนินการของวัยรุ่นไทยมุสลิมเหล่านี้ หรืออาจสรุปได้ว่า ความพยายามของผู้ก่อความ

รุนแรง มีดังนี้

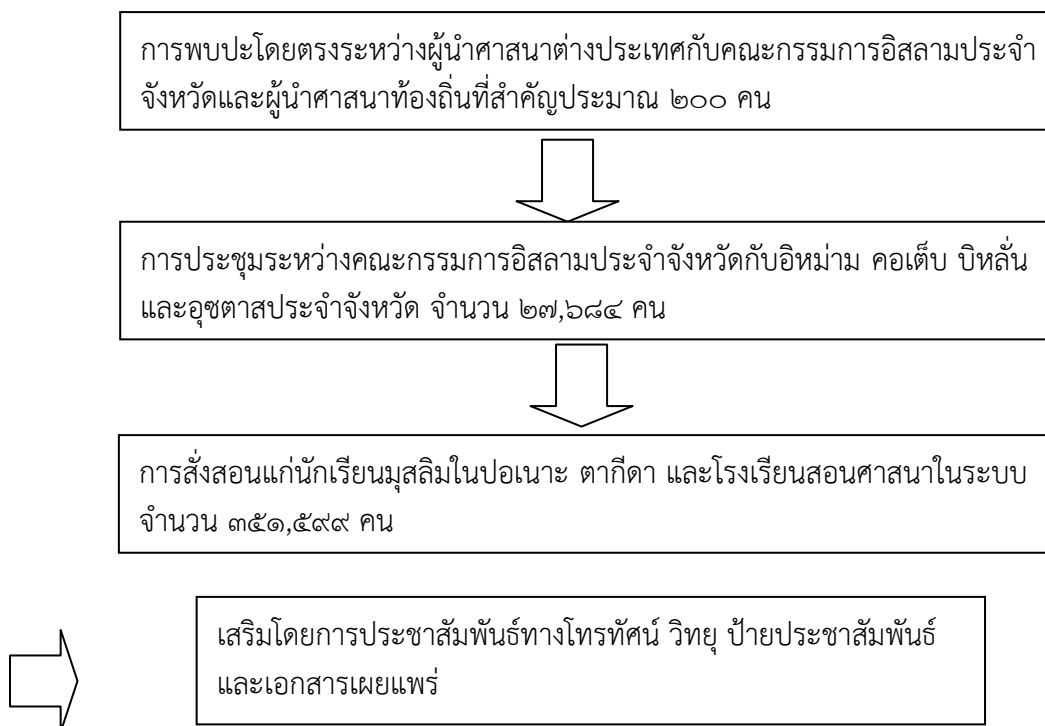
- ๑) การใช้ครูสอนศาสนา เป็นแกนนำทางการเมืองและการทหาร
- ๒) การใช้โรงเรียนสอนศาสนาเป็นที่บ่มเพาะความคิดและอุดมการณ์
- ๓) การใช้บทบัญญัติทางศาสนาเป็นเครื่องมือชี้นำทางความคิด

ดังนั้น เป้าหมายบุคคลเพื่อให้สอดคล้องการเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศ เพื่อชี้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดไปสู่แนวทางอิสลามที่เป็นกลางไม่ใช้ความรุนแรงของ คอ.บต. จึงมุ่งเป้าไปยัง กลุ่มนักเรียนศาสนา ครูสอนศาสนา และผู้นำศาสนาอิสลาม ในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งกลุ่มดังกล่าวมีอยู่ถึงจำนวน ๔๒๙,๗๐๑ คนหรือร้อยละ ๒๖.๒๓ ของ ประชากรทั้งหมดในพื้นที่หรือหมายถึงประชาชนในพื้นที่ ๑ ต่อ ๔ คนจะต้องได้รับการชี้นำศาสนา อิสลามสายกลางจากผู้นำศาสนาอิสลามสายกลาง ทั้งนี้ อย่างไรก็ตาม แม้ คอ.บต. จะมีการกำหนด พื้นที่เสี่ยงภัยดังเช่นทหารในลักษณะเป็นหมู่บ้านที่อยู่พื้นที่เสี่ยงภัยสูง ปานกลางและต่ำ แต่การ ดำเนินการต่อกลุ่มเป้าหมายไม่ได้ให้นำหนักในเรื่องดังกล่าว

๓.๒.๓ การดำเนินงาน

๑) โดยที่กลุ่มเป้าหมายตามข้อ ๓. ๒.๒ มีจำนวนมากเกินขีดความสามารถของ คอ.บต. ที่จะจัดให้ผู้นำศาสนาต่างประเทศพบโดยตรง การจัดพบปะโดยตรงจึงมุ่งไปยังเฉพาะประธาน และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจำนวน ๙๐ คนและผู้นำศาสนาในพื้นที่อีกส่วนหนึ่ง รวมแล้ว ครั้งละไม่เกิน ๑๕๐ - ๒๐๐ คน ในการจัดให้พบปะต้อนรับผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศ โดยการ ดำเนินงานของสำนักประสานนโยบายการศึกษา ศาสนาและการกีฬา และกองการต่างประเทศ โดยี ความคาดหวังว่า ผู้นำศาสนาท้องถิ่นเหล่านี้ จะได้นำสารคำสอนศาสนาของผู้นำศาสนาต่างประเทศที่ เผยแพร่แนวทางอิสลามสายกลางไปเผยแพร่ขยายต่อไปบรรดากลุ่มผู้นำศาสนาในพื้นที่ในระดับ รองลงมา ภายใต้โครงสร้างที่มีอยู่ในพื้นที่ อาทิ การประชุมอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นประจำเดือนในแต่ละ จังหวัด การประชุมกับครู (Ustaz) ในแต่ละจังหวัด การอบรมที่มีสยิดทุกวันศุกร์ และในท้ายสุด ผู้นำศาสนาท้องถิ่นเหล่านี้จะเผยแพร่ต่อไปยังนักเรียนมุสลิมที่ศึกษาเล่าเรียนศาสนาอยู่หรือเป็นศิษย์ เก่าของโรงเรียนดังกล่าว

๒) การเผยแพร่ความคิดศาสนาอิสลามโดยผู้นำศาสนาอิสลามต่างชาติยังกระทำ โดยการจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ อาทิ หนังสือความจริงที่ต้องรู้ โดยสภาที่ปรึกษาสันติสุข ของ คอ.บต. โดยนำวจนะคำสอน (Hadiz) ของผู้นำศาสนาต่างประเทศที่มาเยือนไทยพิมพ์เป็นเล่มแจกจ่ายไปยัง กลุ่มเป้าหมายครั้งละ ๒๐,๐๐๐ เล่มทั้งที่เป็นภาษายาวีและไทย การเผยแพร่ข่าวสารทางโทรทัศน์และ วิทยุ และการติดป้ายประชาสัมพันธ์ขนาดใหญ่ให้สาธารณชนได้เห็นในพื้นที่สาธารณะ เพื่อให้ ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

แผนภูมิที่ ๑ รูปแบบการดำเนินงาน

๓.๒.๔ หน่วยงานที่รับผิดชอบของ คอ.บต.

ในการดำเนินงานเพื่อสร้างกิจกรรมการขยายผลการเยือนผู้นำศาสนาอิสลามต่างชาติไปสู่ประชาชนมุสลิมในพื้นที่ คอ.บต. มอบหมายให้ สภาที่ปรึกษา คอ.บต. ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่และผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ สำนักประสานนโยบายการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและกีฬา สำนักสารสนเทศและประชาสัมพันธ์ และกองการต่างประเทศ ร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมและขยายผลการเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศไปยังผู้นำศาสนาท้องถิ่นใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ในรูปแบบต่างๆ อาทิ การจัดให้ผู้นำศาสนาท้องถิ่นมาต้อนรับและรับฟังผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศ การจัดพิมพ์หนังสือความจริงที่ต้องรู้ การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

๓.๒.๕ การประเมินความสำเร็จความล้มเหลวของการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ คอ.บต.ที่เกี่ยวข้อง

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการของ คอ.บต. ที่มีบทบาทและเกี่ยวข้องกับภารกิจการขยายผลการเยือนของผู้นำศาสนาต่างประเทศไปสู่การปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อของคนไทยมุสลิมในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้จากสำนักประสานนโยบายการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและกีฬาซึ่งทั้งหมดได้ปฏิบัติงานอยู่ในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๕^๑ ได้ข้อสรุปดังนี้

^๑ การสัมภาษณ์นายอับดุลรอมน อูมา ผู้ประสานงานสำนักจุฬาราชมนตรีประจำ คอ.บต. นายมะรอนิง ซาเราะะ เจ้าหน้าที่สำนัก นโยบายการศึกษาและศาสนา คอ.บต. นายนารี คงบันทึก เจ้าหน้าที่สำนักนโยบายการศึกษาและศาสนา คอ.บต.เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ณ ที่ทำการ คอ.บต.

๑) การจัดให้ผู้นำศาสนาต่างประเทศมาเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ของกระทรวงการต่างประเทศ และให้ ศอ.บต. เป็นหน่วยงานในพื้นที่เป็นเจ้าภาพเป็นยุทธศาสตร์ที่ถูกต้อง ได้สร้างความนิยม ศรัทธาต่อบทบาทของ ศอ.บต. ในฐานะผู้นำหน่วยงานไทยในพื้นที่ การมาเยือนของผู้นำอิสลามต่างชาติสร้างความชื่นชมและเป็นเกียรติแก่ผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่ แม้การเชิญผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศจำนวนมากจะได้กระทำภายหลังการเกิดปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้นำศาสนาก็แสดงความพอใจแม้จะยังมีความคลางแคลงต่อความจริงใจของหน่วยงานไทยอยู่บ้าง

๒) เจ้าหน้าที่ ศอ.บต. เห็นว่า มีความจำเป็นที่หน่วยงานไทยจะต้องเชิญผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศมาจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างต่อเนื่องประกอบการพัฒนาศาสนาอิสลามในด้านอื่นๆ ที่ ศอ.บต. ดำเนินการอยู่ อาทิ การทูตเชิงฮัจญ์ การปรับปรุงการเรียนการสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่ การเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศถือว่าเป็นส่วนหนึ่งี่ขาดไม่ได้ของการดำเนินการพัฒนาศาสนาอิสลามสายกลางในพื้นที่ที่ส่งผลอย่างรวดเร็วแม้จะไม่ต่อเนื่อง

๓) อย่างไรก็ตาม ในการจัดกิจกรรมการเยือนของผู้นำศาสนาอิสลาม เจ้าหน้าที่ ศอ.บต. ที่เพิ่งไปปฏิบัติงานในปี ๒๕๕๐ ในช่วงแรกไม่ได้รับทราบถึงความชัดเจนของนโยบายและเป้าหมายที่ชัดเจนของการเยือนของผู้นำศาสนาต่างชาติและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหลายคนมองว่าการมาเยือนเป็นการดำเนินการเพียงชั่วคราวเพื่อตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในกรอบเวทีการเมืองระหว่างประเทศมากกว่า เพื่อให้ต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศอิสลามตะวันออกกลางเข้าใจถึงปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ไม่ใช่ปัญหาความขัดแย้งเชิงศาสนา และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่ไทยต่อประเทศในโลกอิสลาม การนำหลักการศาสนาอิสลามจากผู้นำศาสนาสากลมาลบล้างคำสอนศาสนาที่ผิดของผู้ก่อความรุนแรง มากกว่า จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมความเข้าใจที่ถูกต้องต่อหลักการอิสลามสายกลางในการสร้างสันติสุขในพื้นที่อย่างยั่งยืนถาวร การเชิญผู้นำศาสนาท้องถิ่นจึงเป็นเพียงเพื่อการสร้างภาพลักษณ์ร่วมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้น

๔) การเชิญผู้นำศาสนาท้องถิ่นมาร่วมรับฟังผู้นำศาสนาต่างประเทศเป็นเสมือนการเกณฑ์คนมารับฟัง เพราะผู้นำศาสนาท้องถิ่นไม่ได้เกิดความสนใจตามธรรมชาติ แต่เป็นการจัดการโดยรัฐโดยไม่ได้มีการร่วมกันไตร่ตรองว่าจะเชิญผู้นำศาสนาใดมาเยือน เปรียบเสมือนการตัดสินใจแต่ฝ่ายเดียวของรัฐซึ่งอาจจะถูกหรือผิดได้โดยง่าย ทำให้ผลการกระจายความเชื่อศาสนาอิสลามสายกลางยังแพร่ขยายไปไม่ถึงบรรดาผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่ อีกทั้ง ปัจจัยแทรกซ้อนอีกประการหนึ่งคือ การดำเนินการของ ศอ.บต. และหน่วยงานอื่นในพื้นที่ในการในการปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อของคนไทยมุสลิมในพื้นที่ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ยังเป็นการเชิญมาร่วมรับฟังการอบรมหลายครั้งอย่างต่อเนื่องจนทำให้ประชาชนเบื่อหน่ายต่อการเข้าร่วมประชุมที่ราชการจัดขึ้น และทำให้เกิดผลกระทบต่อการเชิญผู้นำศาสนาในพื้นที่เหล่านี้มาร่วมพบปะกับผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศ

๕) โดยที่ลักษณะการปกครองชุมชนอิสลาม มักจะขึ้นกับภาวะความเป็นผู้นำของชุมชนเป็นสำคัญ ในช่วงเวลาดังกล่าว บทบาทความเป็นผู้นำของ ศอ.บต. นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๙ ยังเพิ่งเริ่มรื้อฟื้นขึ้นมา และยังไม่สามารถสร้างการยอมรับได้ในระดับสูงจากคนไทยมุสลิมทั่วไป ดังนั้นจึงเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งของความสำเร็จและความล้มเหลวของการนำหลักการศาสนาอิสลามของผู้นำ

ต่างประเทศไปสู่ชุมชนคนไทยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

๖) การบริหารจัดการของ ศอ.บต. ในช่วงต้นๆ ยังไม่มีประสิทธิภาพในช่วงต้น ๆ และเป็นในช่วงเดียวกันกับที่ผู้นำศาสนาต่างประเทศจำนวนมากมาเยือนไทย ทำให้เป้าหมายของผู้นำ ศอ.บต. และการบริหารงานไม่ได้สื่อความหมายที่ชัดเจนไปยังผู้ปฏิบัติการ จึงทำให้ไม่ได้ทุ่มเทการดำเนินการไปได้มากเท่าที่ควร

๗) การขาดการวางแผนการเยือนของผู้นำศาสนาต่างประเทศในลักษณะแผนระยะยาว การเชิญการเยือนหรือการจัดประชุม มักเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตามดำริของหน่วยงานในแต่ละช่วงโดยไม่มีความต่อเนื่องหรือเป็นผลจากการเชิญครั้งที่ผ่านมา ทำให้ ศอ.บต. ที่เป็นหน่วยงานในพื้นที่ไม่สามารถวางแผนปฏิบัติการในการสร้างประโยชน์จากการเยือนได้อย่างเต็มที่ตามเป้าหมายที่วางไว้หรืออาจกล่าวในอีกด้านหนึ่งว่า การเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามเพื่อการปรับเปลี่ยนความคิด ความอ่านของผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่ ไม่ใช่แผนหลักของ ศอ.บต. ในช่วงดังกล่าว เป็นเพียงการดำเนินการที่สืบเนื่องจากการดำเนินการของกระทรวงการต่างประเทศที่สั่งการมาจากกรุงเทพฯ ฯ มากกว่าดำริของ ศอ.บต. และ/หรือหน่วยงานศาสนาในพื้นที่

๘) การขาดการประชาสัมพันธ์การเยือนในวงกว้างในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลให้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์การเยือนที่กำหนดไว้

๙) โดยสรุป ผู้ปฏิบัติการของ ศอ.บต. เห็นว่า การมาเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามที่ผ่านมามีทั้งในรูปแบบการเชิญมาเป็นแขกของรัฐบาล และการเข้าร่วมประชุมนานาชาติเรื่องศาสนา เป็นประโยชน์ทั้งต่อการส่งเสริมสันติภาพในจังหวัดชายแดนภาคใต้และการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตและโลกทรรศน์ทางศาสนาในแนวทางสายกลางต่อคนไทยมุสลิมในพื้นที่ และศอ.บต. จะสามารถเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวประสานกับหน่วยงานศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพียงแต่ ที่ผ่านมา ผลที่ได้รับยังได้น้อยแต่และเห็นว่า หากมีการเชิญผู้นำศาสนาจากต่างประเทศมาอีก ควรจะต้องมีการเพิ่มเติมในสิ่งต่อไปนี้

(๑) การสร้างความต่อเนื่องของการเชิญผู้นำศาสนาให้เกิดความคาดหวังได้

(๒) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แก่คนไทยมุสลิมในพื้นที่อย่างทั่วถึง

(๓) การจัดกิจกรรมในลักษณะที่ให้ผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่ทุกระดับได้มีส่วนร่วมโดยตรงกับผู้นำศาสนาจากต่างประเทศ

ส่วนร่วมโดยตรงกับผู้นำศาสนาจากต่างประเทศ

(๔) การส่งเสริมภาวะผู้นำของ ศอ.บต. เพื่อให้เป็นองค์กรนำการพัฒนาศาสนาอิสลามในระดับนานาชาติ ดังเช่นที่ได้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกิจการฮัจญ์

(๕) การกำหนดว่าจะเชิญผู้นำศาสนาต่างประเทศใดมาเยือนพื้นที่ต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เป็นสำคัญเพราะปัจจุบัน ผู้นำถือศาสนาอิสลามในพื้นที่มีการแบ่งกลุ่มเป็นผู้นำถือรุ่นเก่าหรือผู้นำถือรุ่นใหม่

(๖) การจัดทำเป็นแผนหลักในการดำเนินงานประจำปี ของ ศอ.บต.

(๗) การมาเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามจากต่างประเทศ ควรมีการมอบทุนการศึกษาหรือส่งเสริมความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมให้เกิดขึ้นด้วย

๓.๓ ข้อคิดเห็นของผู้นำศาสนาในพื้นที่

การวิจัยความคิดเห็นของผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อการดำเนินงานของ ศอ.บต. ในการส่งเสริมศาสนาอิสลามสายกลาง ได้กระทำโดยการสอบถามทางโทรศัพท์ตอบแบบสอบถามที่กำหนดไว้ไปยังกลุ่มคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส จังหวัดละสาม คนในลักษณะสุ่มเลือกจากจำนวนกรรมการ ๙๐ คนหรือคิดเป็นร้อยละ ๑๐ ของคณะกรรมการฯ

แบบสอบถามได้กำหนดขึ้นเพื่อตรวจสอบถึงการรับรู้การเยือนพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่จัดโดย ศอ.บต. การรับรู้ของการเผยแพร่หลักการศาสนาสายกลางของผู้นำศาสนาต่างประเทศ บทบาทของศอ.บต. ต่อการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวที่จะส่งผลต่อการเผยแพร่ไปยังกลุ่มคนไทยมุสลิมในพื้นที่ และข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินการในอนาคต

ผลการสอบถาม ปรากฏข้อมูล ดังนี้

๓.๓.๑ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ ๙ คน พบว่า ร้อยละ ๑๐๐ เป็นชาย อายุตั้งแต่ ๕๑ ขึ้นไป ทั้งหมดดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในช่วง ๖ ปีที่ผ่านมา (๒๕๔๙-๒๕๕๕) จนถึงปัจจุบัน และยังคงมีหน้าที่ในการเผยแพร่ศาสนาอิสลามแก่คนไทยมุสลิมในพื้นที่ของตน

๓.๓.๒ ผู้ถูกสัมภาษณ์ ๗ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๗๗.๗๗ ได้รับทราบข่าวการเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ของผู้นำศาสนาต่างชาติทุกคน มีเพียง ๒ คนที่ตอบว่า ได้รับทราบบ้าง

๓.๓.๓ เมื่อกล่าวถึงการรับทราบข่าวสารการเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศทีละคน ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้รับทราบข่าวสารไม่เท่ากัน โดยพบว่า ผู้ถูกสัมภาษณ์โดยเฉลี่ยร้อยละ ๗๕.๙๑ รับทราบการมาเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศส่วนใหญ่แต่ไม่ทุกครั้งของการเยือน

ตารางที่ ๒ การสำรวจการรับทราบการมาเยือนผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้	ผู้นำศาสนาในพื้นที่รับทราบ	ผู้นำศาสนาในพื้นที่ไม่ทราบ
๑) เลขานุการสันนิบาตมุสลิมโลก	๘ (ร้อยละ ๘๘.๘๘)	๑ (ร้อยละ ๑๑.๑๑)
๒) เลขานุการองค์การการประชุมกลุ่มประเทศโลกมุสลิม	๗ (ร้อยละ ๗๗.๗๗)	๒ (ร้อยละ ๒๒.๒๒)
๓) ประธานองค์กรมุฮัมมาดียะห์และรองประธานสภาอุลามา	๗ (ร้อยละ ๗๗.๗๗)	๒ (ร้อยละ ๒๒.๒๒)
๔) ดร.อาลี โกมา โมฮัมเหม็ด อับเดล วาฮับ	๗ (ร้อยละ ๗๗.๗๗)	๒ (ร้อยละ ๒๒.๒๒)
๕) การประชุมผู้นำอัยย์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้	๖ (ร้อยละ ๖๖.๖๖)	๓ (ร้อยละ ๓๓.๓๓)
๖) การประชุมศาสนาและการสร้างสันติภาพใน เอเชีย	๖ (ร้อยละ ๖๖.๖๖)	๓ (ร้อยละ ๓๓.๓๓)

๓.๓.๔ ต่อการรับรู้ถึงคำสอนของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศที่กล่าวในประเทศไทย ผู้ถูกสัมภาษณ์ ๖ คน (ร้อยละ ๖๖.๖๖) ได้รับความทราบในขณะที่ ๓ คน (ร้อยละ ๓๓.๓๓) ไม่ได้ได้รับความทราบเรื่องดังกล่าว โดยผู้รับทราบได้รับความทราบจากแหล่งต่างๆ อาทิ สื่อสิ่งพิมพ์ โทรทัศน์ หรือผู้สอนศาสนาคนอื่น

๓.๓.๕ ต่อการขยายผลการรับรู้คำสอนตามข้อ ๓.๔ ไปยังผู้นำศาสนาในระดับล่างหรือนักเรียนหรือคนไทยในมุสลิม ผู้ถูกสัมภาษณ์ ๖ คน (ร้อยละ ๖๖.๖๖) ได้มีการดำเนินการเผยแพร่ต่อไปยังกลุ่มคนไทยมุสลิมในพื้นที่ผ่านโครงสร้างการประชุมพบปะประจำเดือนของผู้นำศาสนาหรือในโอกาสการเผยแพร่ศาสนาแก่ประชาชน

๓.๓.๖ ประโยชน์ของการเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศต่อการส่งเสริมหลักการศาสนาอิสลามที่ถูกต้องในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ถูกสัมภาษณ์ ๘ คน (ร้อยละ ๘๘.๘๘) ต่างเห็นพ้องว่าเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาโลกทรรศน์ทางศาสนาอิสลามแก่ผู้นำศาสนาในพื้นที่มีเพียง ๑ คน (ร้อยละ ๑๑.๑๑) ไม่แน่ใจ

๓.๓.๗ ประโยชน์ของการเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศต่อการส่งผลให้เกิดสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้ถูกสัมภาษณ์ ๖ คน (ร้อยละ ๖๖.๖๖) เห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสันติสุขต่อพื้นที่ ในขณะที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ ๓ คน (ร้อยละ ๓๓.๓๓) ไม่แน่ใจ

๓.๓.๘ ต่อบทบาท ศอ.บต. ว่ามีส่วนสำคัญหรือไม่ในการส่งเสริมเผยแพร่ศาสนาอิสลามของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศ ผู้ถูกสัมภาษณ์ ๘ คน (ร้อยละ ๘๘.๘๘) เห็นว่า ศอ.บต. มีบทบาทสำคัญต่อการจัดการให้ผู้นำศาสนาอิสลามมาเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในขณะที่ผู้ถูกสัมภาษณ์ ๑ คน (ร้อยละ ๑๑.๑๑) ไม่แน่ใจ

๓.๓.๙ ผู้ถูกสัมภาษณ์ ๙ คน (ร้อยละ ๑๐๐) เห็นพ้องว่า ควรจะมีการเชิญผู้นำศาสนาต่างประเทศมาเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคตต่อไป

๓.๓.๑๐ ข้อเสนอแนะของผู้ถูกสัมภาษณ์ในการเชิญผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศมาเยือนพื้นที่ ดังนี้

๑) การดำเนินงานของ ศอ.บต. ที่เชิญผู้นำศาสนาอิสลามมาจังหวัดชายแดนภาคใต้ก่อประโยชน์ในการเกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้และรับฟังข้อคิดเห็นทางศาสนาด้วยมุมมองที่หลากหลายออกไป

๒) ศอ.บต. ควรเชิญผู้นำศาสนาจากต่างประเทศมาเยือนประเทศไทยมากขึ้น

๓) การเยือนได้ทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องต่อหลักการศาสนาอิสลามของผู้นำศาสนาในพื้นที่

๔) ศอ.บต. ควรเน้นเสวนาให้ผู้นำศาสนาในพื้นที่ในทุกระดับ (รากหญ้า) โดยเฉพาะครูสอนศาสนา (Ustaz) และนักเรียนศาสนา มาร่วมเสวนากับผู้นำอิสลามต่างประเทศมากกว่าจะเป็นเฉพาะกับผู้นำคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

๕) ผู้นำศาสนาต่างประเทศควรมีการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนศาสนาในพื้นที่

๓.๔ ข้อเสนอผลการศึกษา

จากข้อมูลของเจ้าหน้าที่ ศอ.บต. และกรรมการอิสลามประจำสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่อการนำผลการเยือนของผู้สื่อข่าวอิสลามต่างประเทศมาปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อของคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจสรุปได้ดังนี้

๓.๔.๑ ศอ.บต. ได้มีบทบาทหลักในการขยายผลกิจกรรมการเยือนของผู้สื่อข่าวอิสลามต่างประเทศเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อของคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สื่อข่าวและนักเรียนศาสนาอิสลาม

๓.๔.๒ การดำเนินงานในส่วนของ ศอ.บต. ซึ่งทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้ส่งสาร ยังทำหน้าที่ได้ไม่เป็นเต็มประสิทธิภาพเนื่องจากเหตุผลการปฏิบัติงานหลวมๆ เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานยังปฏิบัติงานในลักษณะตามภารกิจหน้าที่มากกว่าด้วยความเข้าใจทางยุทธศาสตร์อย่างแท้จริงและความไม่เข้าใจโดยครบถ้วนถึงจุดประสงค์การเยือนของผู้สื่อข่าวอิสลามต่างประเทศ เป็นต้น

๓.๔.๓ กรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่มาร่วมพบปะเสวนากับผู้สื่อข่าวอิสลามต่างประเทศในฐานะผู้รับสารและผู้ส่งสารต่อ ได้รับทราบข่าวสารที่ ศอ.บต. แจ้งประชาสัมพันธ์เกือบครบถ้วนและได้ทำหน้าที่ของตนในการถ่ายทอดไปสู่กลุ่มคนไทยมุสลิมเป้าหมาย

๓.๔.๔ ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างเห็นถึงปัญหาของการเยือนของผู้สื่อข่าวอิสลามไปขยายผลเพื่อปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อของคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้และให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการเยือนให้มีประสิทธิภาพ

๓.๕ ข้อเสนอเกี่ยวกับกรอบทฤษฎีและบทเรียนของสภาศาสนาอิสลามสิงคโปร์

๑) ในระยะหลัง นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานหลายฝ่ายในพื้นที่ส่วนใหญ่ต่างวิเคราะห์ปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเกิดจากปัญหาชาติพันธุ์ เป็นสำคัญ โดยศาสนาอิสลามถูกนำมาเป็นเครื่องมือขยายผลอย่างมีประสิทธิภาพของผู้ก่อความไม่สงบเพราะหากเป็นประเด็นศาสนา ก็จะมีคำถามต่อไปว่าทำไมคนไทยมุสลิมที่อยู่ทั่วประเทศไทยจึงไม่เกิดความรู้สึกว่า รัฐบาลไทยหรือสังคมไทยให้ความไม่เป็นธรรมต่อพวกตน ผู้เขียนจึงเห็นว่า ไม่เป็นเหตุและผลที่คนไทยมุสลิม ๓ จังหวัดจะกล่าวอ้างได้ว่า คนไทยมุสลิมในประเทศไทยทั่วประเทศได้รับความไม่เป็นธรรมจากสังคมคนไทยพุทธ การสร้างความรุนแรงจึงไม่น่าจะใช้การเปลี่ยนผ่านของสังคมมุสลิมตามที่ Susmit Kumar ที่กล่าวถึง The Moderation of Islam and the Creation of a Multipolar World Order ซึ่งเห็นว่า สังคมมุสลิมโลกกำลังอยู่ช่วงเปลี่ยนผ่าน อาทิ Arab Spring หรือ Islamization แต่โดยที่ปัญหาความขัดแย้งในไทยมีรากเหง้ามาจากหลายปัญหาโดยมีปัญหาความชาติพันธุ์สยาม ปัตตานี เป็นสาเหตุคู่ขนาน บทบาทของ ศอ.บต. หรือแม้แต่กระทรวงการต่างประเทศที่เพียงแต่ให้ความสำคัญเฉพาะกาลในการเชิญผู้สื่อข่าวอิสลามต่างประเทศมาเยือนไทยเพื่อเผยแพร่แนวคิดศาสนาอิสลาม อาจเพียงพอในการตอบโจทก์การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในระดับสากลและตอบสนองต่อความพึงพอใจของผู้สื่อข่าวท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง

๒) เมื่อพิจารณาตามแนวคิดของ John L. Esposito ที่เชื่อว่า คนมุสลิมหลายคนได้ดำเนินการปฏิรูปศาสนาอิสลามให้เข้ากับอารยธรรมตะวันตกได้ด้วยตนเอง ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาศาสนาอิสลามสายกลางของ ศอ.บต. กับความคิดที่ว่า คนไทยมุสลิมในพื้นที่ที่ถูกปิดเป็นทางศาสนา

ผู้เขียนพิจารณาเห็นว่า อาจต้องนำแนวคิดของ ศอ.บต. กลับมาทบทวนอีกครั้งโดยการยอมรับถึง ศักยภาพในการพัฒนาศาสนาของพวกเขาเอง บทบาท ศอ.บต. จะต้องเปลี่ยนไปจากผู้จัดการ (Organizer) เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการพัฒนาศาสนา การเชิญผู้นำศาสนา อิสลามสายกลางมุ่งเป้าไปที่การสร้างศักยภาพแก่ผู้นำศาสนาในพื้นที่ที่สามารถเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ในพื้นที่ มากกว่า การยึดติดกับการพบปะหรือกับผู้นำศาสนาอิสลาม ในพื้นที่ตามกรอบโครงสร้างตามกฎหมาย การอำนวยความสะดวกให้ผู้พบปะผู้นำศาสนาอิสลามสากลและ ท้องถิ่นมีการแลกเปลี่ยนแนวคิดทางศาสนามากขึ้นภายใต้กรอบที่มั่นคงและยั่งยืน (Sustainable Interfaith Dialogue) แม้จะต้องกระทำภายใต้บริบทที่ต้องยอมรับว่า ในพื้นที่ยังคงมีความขัดแย้งทาง ชาติพันธุ์สูงและมีความเป็นไปได้สูงที่ศาสนาอิสลามจะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของทั้งฝ่ายรัฐและฝ่าย ผู้ก่อความรุนแรง

๓) เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของ ศอ.บต. กับ MUIS ในประเด็นการพัฒนาศาสนาอิสลาม ผู้เขียนมีความเห็นว่า มีความขัดแย้งเป้าหมายหลักในขณะหนึ่งของ ศอ.บต. ได้แก่การยุติความขัดแย้งใน พื้นที่ และการพัฒนาศาสนาอาจเป็นเพียงเป้าหมายรองของ ศอ.บต. เพื่อขจัดเหตุของความขัดแย้งใน พื้นที่ แต่เป้าหมาย MUIS เป็นไปเพื่อการพัฒนาศาสนาอิสลาม แม้จะวิเคราะห์ได้ถึงความเสี่ยงพัวพันกับ คนสิงคโปร์มลายูที่ถูกมองเป็นภัยหนึ่งของสิงคโปร์ MUIS มุ่งเป้าในการทำงานด้านศาสนาด้านเดียวทำ ให้เกิดความเด่นชัดในการดำเนินงานมากกว่า ศอ.บต. ที่ต้องดำเนินการในหลากหลายทิศทาง (Omnidirection) ทำให้ไม่สามารถระดมสรรพกำลังอย่างเต็มที่ในแต่ละเรื่อง จึงทำให้การดำเนินการ พัฒนาอิสลามสายกลางของ ศอ.บต. ขาดพลังและทำให้ผู้ก่อความรุนแรงยังสามารถใช้ศาสนาอิสลาม มาเป็นเครื่องมือในการระดมคนเข้าสู่ขบวนการและผู้ก่อความรุนแรงได้อย่างต่อเนื่องถึงปัจจุบัน

ความล้มเหลวของ ศอ.บต. จะดูเด่นชัดขึ้นเมื่อนำเอาเป้าหมายของสภาศาสนาอิสลาม สิงคโปร์มาใช้เป็นเครื่องมือชี้วัด (KPI) ถึงความสำเร็จในการปรับความคิดความเชื่อของคนไทยมุสลิม ในพื้นที่ในแนวทางอิสลามสายกลาง ดังนี้

๑) ยึดมั่นในหลักการศาสนาอิสลามและปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทของโลกที่ เปลี่ยนแปลงไป

๒) มีความเข้มแข็งในคุณธรรมและจิตใจในการยืนหยัดท้าทายต่อสังคมทันสมัย

๓) มีความก้าวหน้าที่จะปฏิบัติศาสนธรรมที่ไกลไปกว่าพิธีกรรมเพื่อให้เป็นไปตามกระแส แห่งยุคสมัย

๔) ชื่นชมอารยธรรมอิสลามและประวัติศาสตร์และมีความเข้าใจอย่างดีต่อปัญหาร่วมสมัย

๕) ชื่นชมอารยธรรมอื่น และมีความมั่นใจที่จะปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้จากชุมชนอื่น

๖) เชื่อมั่นว่าคนมุสลิมที่ดีก็เป็นประชากรที่ดี

๗) ปรับตัวได้เป็นอย่างดีเพื่อเป็นสมาชิกผู้ให้ในสังคมพหุศาสนาและต่อรัฐทางโลก

๘) ให้ความชื่นชมและส่งเสริมหลักการและคุณค่าสากลทั้งปวง

๙) มีส่วนร่วมและอยู่ในพหุสังคมโดยไม่ขัดแย้งกับหลักการอิสลาม

๑๐) เป็นตัวแบบและแรงบันดาลใจแก่ทุกคน

กล่าวโดยสรุป

๑) ปัจจัยความสำเร็จ

(๑) ผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศที่ได้รับเชิญมาไทยเป็นผู้นำที่คนไทยมุสลิมในพื้นที่ให้การ ยอมรับ

(๒) มีการเชิญผู้นำศาสนาต่างประเทศมาอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดผู้นำศาสนาในพื้นที่ เกิด ความพึงพอใจอย่างต่อเนื่อง

(๓) ผู้นำศาสนาในพื้นที่เห็นพ้องกันว่า การเชิญผู้นำศาสนาอิสลามจากต่างประเทศ จะทำให้เกิดความชัดเจนและความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักการศาสนาอิสลามและเห็นว่า ช่วยพัฒนา โลกทรรศน์ในศาสนาอิสลามของพวกตนให้กว้างขวางขึ้น

๒) ปัจจัยความล้มเหลว

(๑) ศอ.บต. ไม่ได้กำหนดแผนปฏิบัติการที่เหมาะสมเพื่อดำเนินการขยายผลและยัง ไม่ได้ดำเนินการปรับปรุงการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อการเดินทางมาเยือนพื้นที่ของผู้นำศาสนา ต่างประเทศ

(๒) กระทรวงการต่างประเทศยังคงให้ความสำคัญเบื้องต้นตอบสนองการแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งในเวทีโลกอิสลามที่ยังเผชิญอยู่มากกว่ามุ่งเป้าเพื่อพัฒนาแนวทางอิสลามสายกลางใน ประเทศอย่างยั่งยืนถาวร

(๓) ผู้นำศาสนาในพื้นที่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาเลือกเชิญผู้นำศาสนาอิสลาม ต่างประเทศ

(๔) หน่วยงานศาสนาที่เกี่ยวข้องโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงวัฒนธรรม จุฬาราชมนตรี คณะกรรมการอิสลามกลางแห่งประเทศไทย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ยังไม่มีความตื่นตัวในการส่งเสริมพัฒนาแนวทางอิสลามสายกลาง ดังเช่นที่ในหลาย ประเทศในภูมิภาคหรือระหว่างประเทศได้หันมาให้ความสนใจ อาทิ บทบาทของสภาศาสนาอิสลาม สิงคโปร์ หรือการส่งเสริมศาสนาอิสลามตามหลักการ Hadari ของมาเลเซียที่เน้นวิถีสันติของอิสลาม

บทที่ ๔ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

รายงานการศึกษาถึงบทบาทของ ศอ.บต. ในกิจกรรมการเยือนจังหวัดชายแดนภาคใต้ของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศต่อการปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อด้านศาสนาอิสลามของคนไทยมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส สามารถสรุปและมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๔.๑ สรุปผลการศึกษา

นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๙ - ๒๕๕๕ กระทรวงการต่างประเทศ และ ศอ.บต. ยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่องในกลยุทธ์การเชิญผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศมาเยือนไทยและจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเห็นถึงประโยชน์ตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

๔.๑.๑ ตอบสนองแนวนโยบายต่างประเทศของไทยในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ให้ขยายวงเป็นปัญหาระหว่างประเทศ โดยอาศัยผู้นำศาสนาอิสลามส่งสัญญาณที่ดีแก่ประเทศโลกมุสลิม และโดยเฉพาะประเทศสมาชิกองค์การการประชุมกลุ่มประเทศโลกมุสลิมให้ทราบถึงทัศนะของผู้นำศาสนาเหล่านี้ว่าไม่ได้มองปัญหาภายในของไทยเป็นปัญหาคความขัดแย้งทางศาสนาตามที่ผู้ก่อความรุนแรงกล่าวอ้าง

๔.๑.๒ เผยแพร่หลักการศาสนาอิสลามสายกลางไปสู่คนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้และโดยเฉพาะที่สำคัญก็เพื่อลบล้างความเชื่อทางศาสนาที่ผิดๆ ที่ผู้ก่อความรุนแรงได้นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการอบรมวัยรุ่นมุสลิมให้หันไปใช้ความรุนแรงทำร้ายต่อเจ้าหน้าที่รัฐ คนไทยต่างศาสนาหรือแม้แต่คนไทยมุสลิมด้วยกัน

การดำเนินการตามจุดประสงค์สองข้อดังกล่าวดูเหมือนจะบรรลุผลเพียงข้อ ๔.๑.๑ แต่ไม่สามารถขยายผลได้มากในข้อ ๔.๑.๒ แม้ว่า จะได้รับการตอบรับด้วยดีจากผู้รับสารได้แก่ ผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่ แต่ถึงปัจจุบัน ผู้ส่งสารได้แก่กระทรวงการต่างประเทศ และ ศอ.บต. ยังคงใช้แนวทางการเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศ เป็นกลยุทธ์เพื่อการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงและการปลุกฝังแนวทางศาสนาอิสลามสายกลางที่รักสันติอยู่ การดำเนินการยังกระทำทั้งในรูปการเชิญมาเยือนไทย หรือการจัดประชุมเสวนาระดับสากลทั้งในเรื่องศาสนาอิสลาม หรือการแลกเปลี่ยนความเชื่อระหว่างศาสนา เพื่อส่งสารให้ผู้รับสารคือคนไทยมุสลิมได้รับสารของหลักการศาสนาอิสลามสายกลางอย่างต่อเนื่อง

การวิเคราะห์ ศอ.บต. ต่อการนำกิจกรรมการเยือนของผู้นำศาสนาอิสลามเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนความคิดความเชื่อทางศาสนาของคนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

หน่วยงานหนึ่งที่ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จและความล้มเหลวในการดำเนินการดังกล่าวในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงได้แก่ ศอ.บต. ทั้งนี้ อาจวิเคราะห์บทบาทของ ศอ.บต. ได้

๒ แนวทางคือ การวิเคราะห์เชิง SWOT ความเข้มแข็ง ความอ่อนแอโอกาสและภัยท้าทายของ ศอ.บต. ต่อการดำเนินการตามกลยุทธ์ดังกล่าว และการวิเคราะห์เชิงการสื่อสารได้ ดังนี้

ตารางที่ ๓ การวิเคราะห์เชิง SWOT ความเข้มแข็ง ความอ่อนแอโอกาสและภัยท้าทายของ ศอ.บต.

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<ul style="list-style-type: none"> - ได้รับการยอมรับจากชุมชนคนไทยมุสลิมในพื้นที่ - สามารถประสานงานทั้งหน่วยงานศาสนาอิสลาม ทั้งในระดับท้องถิ่นและประเทศได้ดี - ได้รับงบประมาณมากและมีบุคลากรที่มากเพียงพอ - ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน เริ่มมีกิจกรรมศาสนาอิสลามที่ ศอ.บต. ดำเนินการและประสบความสำเร็จ อาทิ การทูตเชิงฮัจญ์ และกิจการฮัจญ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - ศอ.บต. มีภารกิจหลากหลายด้านที่สำคัญและการวางลำดับความสำคัญขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์และการพิจารณาของผู้นำองค์กรเป็นสำคัญ ซึ่งในหลายกรณีทำให้ขาดความต่อเนื่องเมื่อมีการเปลี่ยนผู้นำ - ความไม่พร้อมทางยุทธศาสตร์ของเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน โดยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในกรอบยุทธศาสตร์เชิงลึกและยังทำงานในลักษณะตามหน้าที่ (functional) มากกว่าการมองในกรอบกว้าง - บทบาทที่ยังไม่ชัดเจนต่อการส่งเสริมศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
ภัย / ความท้าทาย	โอกาส
<ul style="list-style-type: none"> - ศาสนาอิสลามยังคงถูกใช้เป็นเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพของผู้ก่อความรุนแรงแม้ ศอ.บต. จะสามารถแก้ไขปัญหาว่าศาสนาไม่เกี่ยวข้องกับ ความรุนแรงไปได้มาก - กระแสอิสลามกวีวัฒน์สากล ปราบฏุกการณ์ Arab Spring และการก่อการร้ายโดยผู้ก่อความรุนแรงชาวมุสลิมในหลายภูมิภาคของโลก รวมถึงความเป็นภราดรภาพของคนมุสลิมทั่วโลกยังคงดำรงอยู่ - ผู้ก่อความรุนแรงชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยังพยายามขยายวงปัญหาไปสู่ประชาคมอิสลามโลก 	<ul style="list-style-type: none"> - ศอ.บต. ขยายการพัฒนาศาสนาอิสลามสายกลางอย่างเต็มที่เพื่อขจัดปัจจัยสนับสนุนความรุนแรง ทั้งดำเนินการด้วยตนเองหรือร่วมกับองค์กรชุมชนคนมุสลิมในพื้นที่

ตารางที่ ๔ การวิเคราะห์เชิงการสื่อสาร

ผู้ส่งสาร (ศอ.บต.)	→	ผู้รับสาร (ผู้นำศาสนา)
จุดแข็ง <ul style="list-style-type: none"> - ความเข้าถึงหัวใจการสื่อสารของผู้นำ - ความพร้อมทางการเงินและบุคคล - ได้รับการยอมรับระดับหนึ่งจากผู้รับสาร 		จุดแข็ง <ul style="list-style-type: none"> - เป็นผู้นำท้องถิ่น - ดำเนินการเผยแพร่สารออกไปยังกลุ่มเป้าหมาย
จุดอ่อน <ul style="list-style-type: none"> - เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานไม่เข้าใจจุดประสงค์ของสาร อย่างถ่องแท้ - การดำเนินงานกระทำอย่างเร่งรัด - ไม่มีการวางแผนระยะยาว - เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ของ ศอ.บต. เป็นคนไทย พุทธในขณะที่ยุโรปสารเกือบทั้งหมดเป็นคนไทยมุสลิม 		จุดอ่อน <ul style="list-style-type: none"> - จำนวนผู้รับสารน้อย - ผู้รับสารรับสารไม่ทั่วถึง - ผู้รับสารไม่มีสิทธิเลือกสาร - ยังไม่มีการประเมินสารแจ้งกลับผู้ส่งสารอย่างเป็นระบบ ขาดการประเมินแบบครบวงจร
สาร จุดแข็ง <ul style="list-style-type: none"> - มีความชัดเจนของสาร - สารได้รับการยอมรับจากผู้รับสาร จุดอ่อน <ul style="list-style-type: none"> - สารไม่ได้รับการส่งอย่างต่อเนื่อง 		

สรุป การสื่อสารระหว่างผู้ส่งสาร (ศอ.บต.) และผู้รับสาร (ผู้นำศาสนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้) เป็นไปในทิศทางเดียว ไม่ครบกระบวนการของการสื่อสารที่ควรจะมีการปฏิสัมพันธ์ย้อนกลับจากผู้รับสารไปยังผู้ส่งสารอีกครั้งหนึ่งเพื่อจะได้ตรวจสอบได้ว่า สารได้ถูกส่งมอบถูกต้องตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสารหรือไม่ อีกทั้ง ปัจจัยแทรกแซงสำคัญที่รบกวนการสื่อสารคือ ผู้รับสารและผู้ส่งสารนับถือต่างศาสนา อีกทั้งสารหรือสารัตถะของหลักการศาสนาของผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศยังไม่มีความต่อเนื่องในการส่งแก่ผู้รับสาร

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

๔.๒.๑ ข้อเสนอแนะทางนโยบาย

๑) รัฐบาลไทยจะต้องให้ความสำคัญต่อนโยบายการส่งเสริมและเผยแพร่ศาสนาอิสลามสายกลางในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอันดับแรกและขยายให้ครอบคลุมคนไทยมุสลิมทั่วประเทศในเวลาต่อมา เพื่อพัฒนาโลกทรรศน์ทางศาสนาของคนไทยมุสลิมและให้เกิดความมั่นใจว่าศาสนาอิสลามจะไม่ถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนหรือเข้าไปเกี่ยวพันกับปัญหาความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

เหตุผลรองรับนโยบายดังกล่าวเนื่องจากกระแสอิสลามภีวัฒน์ที่เกิดขึ้นในประเทศในโลกมุสลิมในปัจจุบันและกระแสการก่อการร้ายที่ศาสนาอิสลามยังคงดำรงอยู่ และถูกโยงโยเข้าไปเกี่ยวข้องในความไม่สงบในหลายภูมิภาคของโลกก่อให้เกิดผลกระทบและความขัดแย้งระหว่างตะวันตกและโลกมุสลิม ซึ่งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมถึงไทยก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงพ้นจากวังวนดังกล่าว โดยสำหรับไทย กระแสดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้

๒) เพื่อให้บรรลุนโยบายดังกล่าว เห็นควรมอบหมายให้ ศอ.บต. ทำหน้าที่องค์กรหลักในการสนับสนุนโดยทำหน้าที่ผลักดันการพัฒนาศาสนาอิสลามสายกลางในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้โดยทำงานอย่างใกล้ชิดองค์กรและทุกภาคส่วนของผู้ที่เกี่ยวข้องศาสนาอิสลามในพื้นที่ พัฒนาการศึกษาอิสลามให้ทัดเทียมสากล ทำงานกับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงวัฒนธรรม และจุฬาราชมนตรี ในการผลักดันนโยบายศาสนาอิสลามสายกลางระดับประเทศ โดยแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาศาสนาของ ศอ.บต. ให้นั้นหนักอำนวยการความสะดวก (Facilitator) เพื่อผลักดันทุกภาคส่วนให้ดำเนินการให้เป็นไปอย่างเอกภาพและในทิศทางเดียวกันโดยให้การสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรอย่างเต็มที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

๓) สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางศาสนาอิสลามสายกลาง เห็นควรมอบหมายให้ ศอ.บต. ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

(๑) การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในศาสนาเดียวกันและต่างความเชื่อ (Dialogue & Interfaith Dialogue) ทั้งในไทยและระดับสากล

(๒) การส่งเสริมให้ผู้นำศาสนาอิสลามต่างประเทศสายกลางที่คนไทยมุสลิมยอมรับมาเยือนประเทศไทยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ด้านศาสนาและเสริมสร้างความเป็นเอกภาพของคนไทยมุสลิมในประเทศ

(๓) การส่งเสริมและให้การยกย่องผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ได้รับการยกย่องในระดับประเทศและระหว่างประเทศ

(๔) การปรับปรุงองค์กร ศอ.บต. ทั้งบุคลากรและโครงสร้างให้มีความเหมาะสมกับภารกิจใหม่ และส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์กับประชากรและเจ้าหน้าที่ในศาสนาเดียวกัน

๔) สำหรับเป้าหมายระยะยาว รัฐบาลต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทุกศาสนาในไทยให้สามารถดำรงอยู่ร่วมกันโดยสันติ ภายใต้บริบทสังคมพหุศาสนา (Pluralist Religious Society) ที่ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก โดยในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เห็นควรมอบหมายให้ ศอ.บต. ประสานความร่วมมือกับทุกศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาพหุศาสนาในระดับประเทศ

๔.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

๑) รัฐบาลแสดงเจตจำนงทางการเมืองอย่างชัดเจนที่จะปรับปรุงพัฒนาสังคมพหุศาสนาในไทยให้เกิดความปรองดอง สมานฉันท์ ความเข้าใจระหว่างกันมากขึ้น

๒) เปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนในแต่ละศาสนาเสวนาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและนำเสนอทิศทางการดำเนินงานแก่รัฐบาล ทั้งนี้ เห็นควรเชิญปราชญ์ศาสนาทั้งในและต่างประเทศ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดูงานความสำเร็จของต่างประเทศมาถอดประสบการณ์เพื่อเป็นบทเรียนแก่การพัฒนาสังคมพหุศาสนาของไทย

๓) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มอบหมายให้ ศอ.บต. เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการระดมความคิดเห็นจากทุกศาสนิกในพื้นที่เนื่องจากมีสภาพการณ์ความรุนแรงเกิดอยู่แตกต่างจากพื้นที่อื่น แล้วจึงนำข้อเสนอจากพื้นที่มาพิจารณารวมกับข้อเสนอในระดับประเทศ

๔) ปรับปรุงโครงสร้างและบุคลากรของ ศอ.บต. ให้พร้อมกับภารกิจการพัฒนาศาสนาโดยในการปฏิบัติงาน เห็นควรกำหนดภารกิจงานและบุคลากรปฏิบัติงานในศาสนาเดียวกัน ดำเนินการเป็นอันดับแรก

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความ

สภาที่ปรึกษาเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้. สภาพปัญหาและแนวทางแก้ไข สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ๒๕๕๑.

Susmit Kumar. The Modernization of Islam and the Creation of a Multipolar World Order. Booksurge, Charleston, Sc, 2008.

John L. Esposito. “The Future of Islam and US – Muslim Relations.” Political Science Quarterly. Fall, 2011.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ข้อมูลศาสนาอิสลามสิงคโปร์ (Majlis Ugam Islam Singapura - MUIS). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา www.muis.gov.sg

ข้อมูลศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : www.sbpac.go.th

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ - สกุล	นายวิฑิต เภาวัฒนาสุข
วันเดือนปีเกิด	๒๒ ตุลาคม ๒๕๐๓
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
การอบรมพิเศษ	Course on Anti- Terrorism 2010, Asia Pacific Center For Security Studies, Phnom Penh Executive Course on Advanced Security Cooperation 2009, Asia Pacific Center For Security Studies, Hawaii
ผลงาน	ข้าราชการพลเรือนดีเด่น ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๔
ประวัติการรับราชการ	
๒๕๓๑	เข้ารับราชการในตำแหน่งนายเวร กรมพิธีการทูต
๒๕๓๓	เลขานุการตรี กรมสารนิเทศ
๒๕๓๕ - ๒๕๓๘	เลขานุการโท สำนักงานการค้าและเศรษฐกิจไทยประจำไทเป
๒๕๓๙	เลขานุการโท กรมอเมริกาและแปซิฟิกใต้
๒๕๔๒ - ๒๕๔๓	เลขานุการโท สำนักงานคณะกรรมการชายแดนไทย - กัมพูชา
๒๕๔๔ - ๒๕๔๖	เลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบอนน์
๒๕๔๗	เลขานุการเอก กรมยุโรป
๒๕๔๗ - ๒๕๔๙	รองกงสุล สถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองการาจี้
๒๕๕๐ - ๒๕๕๒	รักษาการผู้อำนวยการกองการต่างประเทศ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
๒๕๕๓ - ๒๕๕๔	นักการทูตชำนาญการ กรมการกงสุล
ตำแหน่งในปัจจุบัน	อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบราซิเลีย